

УКРАЇНЦІ МОЇ...

ЗБЕРЕЖЕНИЙ БОГОМ ДЛЯ ПРИМНОЖЕННЯ КРАСИ

Кримський садівник Ахтем Алієв, який мріє уквітчати Крим трояндами (про нього неодноразово писала «Кримська світлиця»), не єдиний такий на світі. Принаймні на Волині у нього є однодумець, та ще й який! Вперше про його «двійника» я дізнався майже рік тому — прочитав невеличку публікацію в газеті «День». Редакція допомогла зв'язатися з подвижником, якого багато людей знають під прізвиськом Василь «Чорнобривець». Прилипло воно до талановитого скульптора і художника саме через палку любов останнього до цієї квітки. Чорнобривці (один із символів України) Василь висаджує скрізь, де тільки вони можуть радувати око. Але найбільше — вздовж волинських трас. Другою любов'ю Василя є соняшник. І тому в багатьох місцях соняшникові голівки також приязно кивають водіям і пасажиром. Запрошував мене Василь до себе ще у вересні минулого року, але тільки нещодавно з'явилася можливість з'їздити до Луцька.

Не розчарував скульптор — йому вже п'ятдесят, але років 10-15 можна сміливо скидати, бо за своєю статурою, за рівнем оптимізму та молодечої енергії Василь Чорнобривець «заткне за пояс» багатьох нинішніх тридцятилітніх. Колишній десантник, він досі не забуває про турнік і бігову доріжку. Щоправда, це з вересня. А ось влітку йому вистачає фізичних навантажень і без стадіону. Справа в тому, що садити чорнобривці і соняшники не набагато легше, ніж працювати косарем чи лісорубом. Адже робочий день у Василя починається вже о п'ятій ранку, а закінчується об одинадцятій вечора.

(Продовження на 4-й стор.)

НУ ЩО Б,
ЗДАВАЛОСЯ,
ЗАКОН...

«МОВНИЙ»
ЗАКОН
НАБУВ
ЧИННОСТІ

стор. 3

ЕТНОПОЛІТИКА
«З ШУХЛЯДИ»,

АБО МОВНА
ВЗАЄМОДІЯ
В КРИМУ
І СЕВАСТОПОЛІ

стор. 6

КРИМСЬКИЙ
МАЙДАН

ВЖЕ
І В ПЩЕРІ
ЦЕНЗУРА?!

стор. 11

Олександр УСИК: «КОЗАЦЬКИЙ ДУХ У НАС В СЕРЦЯХ!»

У перший день фінальних боїв боксерів на Олімпіаді в Лондоні українські спортсмени завоювали золоту й срібну медалі. На найвищу сходинку олімпійського п'єдесталу у ваговій категорії до 91 кг піднявся суботнього вечора Олександр Усик. Перед тим він виконав козацький ритуал: правою рукою немовби вийняв із піхви шаблю і навхрест нею махнув. А коли врахувати, що на рингу, відразу після того, як рефері підняв його руку, Олександр від радості затанцював гопак, а під час виконання гімну широко виспі-

вував його слова, то стане зрозумілим, що українське ество і козацький дух становлять його сутність.

До того ж не можна не помітити на його голові не звичну, традиційну зачіску, а козацького оселедця. «Оселедець символізує собою силу, сміливість, мужність і витримку українських козаків, — сказав він нам після церемонії нагородження. — Вони носили такі зачіски ще й для того, щоб у бою відрізнити свого побратима від ворога».

І щоб завершити козацьку тему, зазначимо, що Олександр пише вірші і один з них навіть нам прочитав. Починається цей вірш так: «Козацький дух у нас в серцях». Дух цей, за словами Олександра Усика, надихає і підтримує його в житті, у тому числі і в спорті.

А ще з нашої емоційної з ним розмови ми зрозуміли, що він безмежно любить свою сім'ю. Я запитав його: що означає жест перед боєм — складені пальці обох рук як перед пірнанням у воду.

«Це я так символічно

зобразив серце і цим хотів передати мій дружині й донечці, які дивилися мій бій по телевізору, що я їх дуже люблю і не можу дочекатися, коли повернусь в Україну і з ними зустрінуся. Це очікування накопичилось за довгі місяці безкінечних тренувань. Я приїздив додому уривками, на кілька днів. Донечка тільки встигала звикнути до мене, як треба було знову й знову з нею розлучатися. Такі прощання завжди супроводжувалися її плачем», — розповів олімпійський чемпіон.

І довгоочікувана зустріч з донькою, дружиною, всіма рідними і близькими для Олександра Усика вже не за горами. А ми попросили його ще раз повернутися до олімпійського марафону найсильніших боксерів світу, зокрема, до його фінального поєдинку з італійцем Клементе Руссо.

Олександр нагадав, що шляхи з цим боксером у нього перетнулися ще на попередній Олімпіаді в Пекіні. Той бій чотирирічної давності українець програв. Олександр запам'ятав його рахунок — 4:7. Тепер відбулася лондонська сатисфакція: Усик перетрав свого досвідченого суперника теж з розривом у три очки — 14:11. Хоча початок поєдинку виявився за Руссо — 3:1.

Дмитро Сосновський, тренер Усика, сказав мені, що перший раунд його підопічний, образно кажучи, проспав. Я передав ці слова

Олімпійський гопак

Сосновського Олександрові і отримав відповідь у характерній для нього манері: «Звичайно, проспав. Отак приліг прямо на рингу, щоб трохи передімати. Іншого місця, бачите, для цього не знайшов»...

(Продовження на 2-й стор.)

Олександр Усик

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
Трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"
"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Регстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

Рукописи не рецензуються і не повертаються. Лістування з читачами - на сторінках газети.
Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор
Олеся БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1,
тел./факс (044) 498-23-63
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnictvo@gmail.com

ПРЕЗИДЕНТ ПІДПИСАВ ЗАКОН

ТА ДОРУЧИВ УРЯДУ СТВОРИТИ РОБОЧУ ГРУПУ

8 серпня Президент України Віктор Янукович підписав Закон №5029-VI «Про засади державної мовної політики». Також Глава держави доручив Кабінету Міністрів утворити робочу групу із залученням громадськості, відомих діячів освіти, науки та мистецтва, провідних фахівців із мовних питань для розробки та внесення системних пропозицій з удосконалення законодавства щодо порядку застосування мов в Україні.

ДОРУЧЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Щодо удосконалення законодавчого забезпечення застосування мов в Україні

З метою удосконалення законодавчого забезпечення застосування мов в Україні, забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України, гарантування вільного розвитку, використання і захисту всіх рідних мов громадян України, виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України з цих питань, подальшого впровадження європейських стандартів у цій сфері:

рахо суспільного життя на всій території України, гарантування вільного розвитку, використання і захисту всіх рідних мов громадян України, виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України з цих питань, подальшого впровадження європейських стандартів у цій сфері:

М. АЗАРОВУ

1. Утворити робочу групу із залученням громадськості, відомих діячів освіти, науки та мистецтва, провідних фахівців з мовних питань для розробки та внесення системних пропозицій з удосконалення законодавства щодо порядку застосування мов в Україні.

Термін — 13 серпня 2012 року

2. Забезпечити невідкладне розроблення із залученням зазначеної робочої групи та затвердження Державної програми всебічного розвитку і функціонування української мови.

Термін — 27 серпня 2012 року

Президент України Віктор ЯНУКОВИЧ

ПАРЛАМЕНТ КРИМУ ВЖИВ ЗАХОДІВ...

На позачерговій сесії кримського парламенту 15 серпня прийнято постанову «Про першочергові заходи з виконання в Автономній Республіці Крим Закону України «Про засади державної мовної політики». Як повідомляє прес-центр Верховної Ради АРК, документ прийнято з метою забезпечення реалізації мовних прав і свобод кримчан.

«Раді міністрів АРК доручено до 10 жовтня 2012 року підготувати і внести на розгляд парламенту республіки пропозиції щодо реалізації Закону України «Про засади державної мовної політики» в Автономній Республіці Крим, — йдеться у повідомленні.

Урядом автономії також доручено забезпечити проведення роз'яснювальної роботи серед кримчан про основні положення закону. Органам місцевого самоврядування і районним державним адміністраціям в АРК рекомендовано розробити і здійснювати заходи щодо реалізації положень мовного закону на відповідних територіях.

У своєму виступі спікер кримського парламенту Володимир Константинов як автор

проекту цього рішення зазначив, що «кримчани, як і мільйони громадян України, були не лише свідками, а і мимовільними учасниками своєрідного мовного бліц-кригу в країні». За його словами, понад 80% жителів, які мешкають в АРК, рідною мовою вважають для себе російську.

«Президент України Віктор Федорович Янукович дадуть змогу політичне рішення, підписавши документ. Закон набрав чинності», — зазначив він, підкресливши, що українська мова в Криму, як і скрізь у країні, є державною мовою, і з ухваленням цього закону їй нічого не загрожує.

За словами В. Константинова, правові норми закону дадуть змогу забезпечити у 13 регіонах країни функціонування і розвиток 18 регіональних мов.

Спікер нагадав, що за результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 року в Криму мешкало близько 1,2 млн. росіян, 0,5 млн. українців і 0,25 млн. кримських татар. Загалом в автономії нараховується близько 130 національностей.

УКРАЇНЦІ — «МЕНШИНА В МЕНШИНІ?»

Дев'ять громадських організацій Криму звернулися до голів Верховної Ради і Ради міністрів АРК Володимира Константинова та Анатолія Могилюва із закликом оголосити в автономії українську мову «нарівні з російською і кримськотатарською регіональною».

Про це повідомив голова громадської організації «Український дім» Андрій Шекун. У зверненні також — прохання «передбачити у Республіканському бюджеті АРК кошти на розвиток поруч з іншими регіональними мовами Криму української

мови, української культури та української освіти».

Автори документу, серед яких керівники всекримської і сімферопольської «Просвіти», «Українського дому», республіканської філії Наукового товариства імені Тараса Шевченка, Всекримського товариства «Україна-Світ» та інших зазначають, що Крим має особливий конституційний статус автономії, а також — адміністративна одиниця, де етнічні українці перебувають у меншості.

«Маючи статус «меншини в меншині», етнічне українське населення перебуває під захистом чинного вітчизняного та міжнародного законодавства про права національних меншин», — говориться у зверненні представників громадськості до кримського керівництва.

Минулого тижня голова Ради міністрів АРК Анатолій Могилюв заявив, що в Криму регіональними можуть стати російська і кримськотатарська мови.

За офіційними даними, українці в Криму складають понад 24% усього населення автономії, а громадяни, які визнали українську мову рідною, — понад 10%.

ХТО ЗАПЛАТИТЬ ЗА «ЯЗЫК»?

Про фінансове забезпечення впровадження російської мови як регіональної повинні подбати місцеві ради. Про це в ефірі телеканалу ТВі заявив народний депутат від фракції Партії регіонів Володимир Олійник.

Зокрема, відповідаючи на запитання про те, за які гроші фінансуватиметься впровадження російської мови як регіональної, «регіонал» В. Олійник відповів: «Питання про фінансове забезпечення іде, напевно, до місцевих органів влади. Вони ж повинні розуміти, що і видача нормативних актів органів

місцевих влад також треба забезпечити».

За словами парламентарія, президент Віктор Янукович зробив застереження про те, що у державному бюджеті на 2013 рік необхідно передбачити фінансування реалізації норм закону «Про засади державної мовної політики» поетапно.

«Ті ради, які прийняли рішення, вони і повинні подумати про фінансове забезпечення реалізації. Але громадяни з розумінням сприймуть, що не зразу, не у мільярдах, але поступово потрібно це робити. Тому що в тих же європейських країнах на це тратяться кошти», — додав В. Олійник.

ПРОЦЕС ПІШОВ...

В ОДЕСІ ТА ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ РОСІЙСЬКА МОВА ОТРИМАЛА СТАТУС РЕГІОНАЛЬНОЇ

Одеська міська рада на позачерговій сесії в понеділок ухвалила рішення, згідно з яким російська мова отримала в місті статус регіональної. За це рішення проголосували 73 депутати з 111 присутніх (всього в міськраді 120 депутатів), пишуть «Українські новини». Документ прийнятий в рамках реалізації положень чинного закону «Про засади державної мовної політики».

В ході обговорення проекту депутат ради Олексій Косьмін зазначив, що з 2003 року в українському суспільстві з'явився термін «мови національних меншин». «Основною умовою закону є наступне: для того, щоб регіональна мова потрапляла під умову закону, необхідно більше 10% населення, які вважають мову рідною», — нагадав він.

«Згідно з останнім переписом, в Одесі проживає понад 10% населення, які рідною вважають російську мову», — сказав О. Косьмін. Він додав, що прийнятий закон надає нові можливості міськраді для розвитку та збереження російської мови.

«Прийняття рішення дозволить гармонізацію мовних відносин і надасть можливість вільного вибору мови міжнаціонального спілкування в місті, де протягом 200 років слово «Одеса» пишеться з двома «с», — сказав депутат.

У свою чергу мер Одеси Олексій Костусев додав, що для 89 відсотків одеситів комфортніше розмовляти, читати і спілкуватися російською мовою. «Немає ніяких сумнівів у тому, що це рішення підтримує переважна більшість одеситів», — сказав О. Костусев.

Відразу ж після прийняття рішення сесія завершила роботу. <http://gazeta.ua>

* * *

Одеська облрада на пленарному засіданні 15 серпня надала російській мові регіональний статус в області. За відоміє рішення проголосувало 98 депутатів, 2 були проти, повідомляє кореспондент УКРІНФОРМУ.

«Беручи до уваги, що за даними останнього перепису населення 41,9% мешканців області вважають рідною російську мову, облрада вирішила визначити на території області поряд з українською, як державною, поширеною є російська, як регіональна», — зазначається в рішенні.

Таким чином, Одещина стала першим регіоном в Українській державі, в якому російська отримала статус регіональної.

У ЛЬВОВІ ЧЕРЕЗ «МОВНИЙ ЗАКОН» ЗІБРАЛИ СТРАЙКОВИЙ КОМІТЕТ

8 серпня у Львові відбулося засідання Страйкового комітету з приводу підписання президентом України Віктором Януковичем закону «Про засади державної мовної політики».

Як повідомили УНІАН у прес-службі Львівської обласної організації ВО «Свобода», у засіданні взяли участь представники опозиційних політичних сил та громадських організацій. Йшлося про узгодження протестних дій опозиції.

За словами секретаря Львівського відділення Конгресу української інтелігенції Володимира Парубія, «це підписання можна трактувати як політичне шухерство, оскільки ще вчора В. Янукович радився з інтелігенцією, обіцяв, що закон буде доопрацьовано, ймовірно, до вересня, але вже наступного дня його підписав». Голова Львівської обласної організації ВО «Свобода» Ірина Сех запропонувала зробити всі публічні заходи, які відбуваються на території області, майданчиками для висловлення позиції громади Львівщини щодо підписання згаданого закону.

* * *

ТИМ ЧАСОМ... Радник Президента України Ганна Герман вважає за необхідне збільшення в 2-3 рази бар'єру, необхідного для надання мові статусу регіональної, що передбачено в законі «Про засади державної мовної політики», який набрав чинності 10 серпня. Таку думку вона висловила в інтерв'ю радіостанції «Ехо Москви».

«Потрібно все-таки підняти бар'єр. 20-30 відсотків. І це ті зміни в закон, про які ми говорили на зустрічі президента з інтелігенцією», — сказала Г. Герман.

Вона також зазначила, що ці зміни можуть бути прийняті. На думку Г. Герман, «мовний» закон «поспішний, дуже сирий». «Він суперечить багатьом іншим нормативним актам і законам. Тому над ним треба працювати», — додала вона. Радник Президента особливо підкреслила, що в цей закон уже в вересні необхідно вносити суттєві зміни.

Інтерфакс-Україна

Олександр УСИК: «КОЗАЦЬКИЙ ДУХ У НАС В СЕРЦЯХ!»

«Тренери перед боем мені казали: ти не ганяйся за золотою медаллю, а спробуй показати красивий бій, який би всім сподобався. Тоді й суддям він сподобається».

У другому й третьому раундах ми з вами якраз і побачили такий бій у виконанні Олександра Усика. І рахунок на очах почав змінюватися на користь українського боксера: другий раунд — 7:5, третій — 6:3.

— Чи чує боксер під час бою крик і скандування на трибунах та окремі репліки з них? — запитали ми в олімпійського чемпіона.

— Ні, чує тільки загальний шум.

— А що кричить тренер, ви чуєте?

— А от тренера і його

установки чую добре.

— І до чого ж він цими репліками вас закликає?

— Дмитро Дмитрович Соколовський у третьому раунді вигукував переважно два слова: «Саша, три!» Слово «три» в даному разі означало, що я під час кожної з атак обов'язково мав завдавати хоча б менше три удари, що я й намагався робити. І це ви могли бачити й оцінити.

Під час цієї розмови з новим олімпійським чемпіоном, яка відбувалася між церемонією нагородження і його допінг-контролем, ми запитали, звідки у нього вміння не тільки майстерно боксувати, а й професійно вико-

нувати складні па українського гопака.

«Все пояснюється просто: я свого часу займався танцями, зокрема народними, тому мені неважко виконати різні танці, серед яких гопака — один з найскладніших», — зізнався О. Усик.

У цю мить мимо нас пройшов його суперник по фіналу Клементе Руссо. Він поплескав Олександра по плечу і сказав російською мовою: «Молодец!» Ми з вами теж можемо слідом за італійцем повторити на адресу українського з козацьким духом боксера це слово.

Михайло СОРОКА

Лондон

* * *

Постійний Представник Президента України в АР Крим Віктор Плакіда сердечно привітав кримського боксера Олександра Усика із завоюванням золотої медалі на ХХХ Олімпійських іграх в Лондоні: «Рік за роком, удосконалюючи спортивну майстерність, Ви впевнено йдете шляхом спортивних досягнень. Блискучий фінал — золота нагорода на Олімпіаді-2012. Бажаю Вам плідної праці, невчеперної енергії та нових спортивних звершень в ім'я розвитку та процвітання кримського спорту на славу нашої Батьківщини — України», — говорить у привітанні.

ВІДБУЛАСЯ НАРАДА

З ПИТАНЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА
ЩОДО ПОРЯДКУ ЗАСТОСУВАННЯ МОВ В УКРАЇНІ

У понеділок в Кабінеті Міністрів України під керівництвом Віце-прем'єр-міністра України — Міністра охорони здоров'я України Раїси Богатирьової було проведено нараду з питань удосконалення законодавства щодо порядку застосування мов в Україні, законодавчого забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя і на всій території держави. Нарада відбулася на виконання відповідного доручення Президента України Віктора Януковича, яким він ініціював створення робочої групи із залученням громадськості, відомих діячів освіти, науки та мистецтва, провідних фахівців із мовних питань для розробки та внесення системних пропозицій з удосконалення законодавства щодо порядку застосування мов в Україні.

На нараду були запрошені:
Президент України 1991 – 1994 років Леонід Кравчук;
директор Інституту української мови НАН України Павло Гриценко;

написменник, голова Товариства зв'язків з українцями за межами України «Україна – Світ» Іван Драч;
поет-пісняр, народний артист України Андрій Демиденко;
генеральний директор-художній керівник Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Г. Верьовки Анатолій Авдієвський;
директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Микола Жулинський;

директор Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії Петро Кононенко;
голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка Павло Мовчан;
письменник, поет, голова Українського фонду культури Борис Олійник;

генеральний директор Національного музею Тараса Шевченка Дмитро Стус;
письменниця Марія Ганцяк;
соліст Державного духового оркестру України Іван Попович;
мистецтвознавець, голова асоціації реставраторів Львівщини Лариса Разінкова;

ректор Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка Леонід Губерський;
професор кафедри архітектурного проектування Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури Лариса Скорик;

ректор Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка Георгій Пилатюк;
ректор Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури Андрій Чебикін;

Президент Національної академії педагогічних наук України Василь Кремень;
директор Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України Андрій Єрмолаєв;

радник Президента України – Керівник Головного управління з питань конституційно-правової модернізації Адміністрації Президента України Марина Станішчак;

радник Президента України – Керівник Головного управління з гуманітарних і суспільно-політичних питань Адміністрації Президента України Ганна Герман;

Міністр культури України Михайло Кулиняк;

перший заступник Міністра культури України Юрій Богущук;

перший заступник Міністра юстиції України Інна Ємельянова;

заступник Міністра освіти і науки, молоді та спорту України Борис Жебровський;

заступник Міністра фінансів України Сергій Рибак;

директор Департаменту фінансів соціальної сфери Міністерства фінансів Олександр Шнипко;

заступник Голови Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України Віктор Івченко;
директор Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України Володимир Любчик;

заступник директора Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України Михайло Подюк;

начальник відділу Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України Володимир Дронь;

головний спеціаліст Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України Тетяна Гайдар;

головний спеціаліст Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України Майя Сичова;

заступник директора Департаменту, начальник Управління гуманітарного та інноваційного розвитку СКМУ Олександр Поспелов;

завідувач сектору з питань реформування та розвитку гуманітарних галузей Департаменту фахової експертизи СКМУ Юрій Демедюк;

головний спеціаліст Управління гуманітарного та інноваційного розвитку СКМУ Тетяна Єфіменко;

головний спеціаліст Департаменту фахової експертизи СКМУ Олена Полонська;

народні депутати України Сергій Ківалов та Вадим Колесніченко.

Відбулося обговорення та затвердження методологічних організаційних засад, на яких працюватиме робоча група, яку буде поділено на дві частини. Перша сконцентрується на розробці системних пропозицій з удосконалення законодавства щодо порядку застосування мов в Україні загалом та змін до Закону «Про засади державної мовної політики» зокрема. Друга працюватиме над проектом Державної програми всебічного розвитку і функціонування української мови.

Як зауважила Раїса Богатирьова, цей поділ є умовним, оскільки членів робочої групи об'єднує спільна мета. До того ж питання удосконалення «мовного» законодавства та питання розробки Державної програми функціонування української мови взаємопов'язані. Але, на думку Віце-прем'єр-міністра, таке розділення є необхідним організаційним кроком.

Учасники наради висловили готовність докласти максимум зусиль для того, щоб в короткий термін, визначений Президентом України, розробити пропозиції, які б схвалили всі члени робочої групи. Як наголосувалося під час розмови, результатом роботи групи має стати зняття напруги в суспільстві, яку викликало прийняття Закону «Про засади державної мовної політики». Для більш ефективної роботи до діяльності групи було вирішено залучити широке коло фахівців з різних сфер — мовознавців, правників, культурологів та інших.

За словами Раїси Богатирьової, в кінцевому результаті робоча група має запропонувати шляхи стратегічного розвитку сучасного мовного законодавства, яке б збалансовано забезпечувало мовні потреби всіх громадян нашої держави без жодних утісків чиїхось прав та інтересів.

Закон «Про засади державної мовної політики» визначається порядком застосування мов України, принципи мовної політики держави та її обов'язки щодо забезпечення конституційного права людини на вільне використання мов.

Закон встановлено, що державною мовою України є українська мова. При цьому зазначено, що «жодне з положень цього Закону про заходи щодо розвитку, використання і захисту регіональних мов або мов меншин не повинне тлумачитися як таке, що створює перешкоди для використання державної мови».

Разом з тим законом визначається, що право на мовне самовизначення та вільне користування мовами у приватному та державному житті є невід'ємним правом людини і громадянина.

На території України гарантується вільне використання регіональних мов, до яких віднесено російську, білоруську, болгарську, вірменську, гагаузьку, ідиш, кримськотатарську, молдавську, німецьку, новгородську, польську, ромську, румунську, словацьку і угорську. Додано русинську, караїмську та кримчакську мови відповідно до рекомендацій Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин. Дія цього положення поширюється на ті мови, які є рідними для не менше 10% громадян, що населяють певну територію за даними перепису. За рішенням місцевої ради чи за результатами збору підписів в окремих випадках, з урахуванням конкретної ситуації такі заходи можуть застосовуватися до мови, регіональна мовна група якої складає менше 10 відсотків населення відповідної території. Чисельність регіональної мовної групи на певній території визначається на підставі даних Всеукраїнського перепису населення про мовний склад населення у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.

Таким чином, якщо провести паралелі з даними останнього Всеукраїнського перепису 2001 року, то російська мова стане регіональною в 13 адміністративно-територіальних одиницях України (з 27-ми) — у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській областях, АР Крим та містах Києві й Севастополі; кримськотатарська — в АР Крим, угорська — в Закарпатській області, румунська — в Чернівецькій. Інші мови традиційних національних меншин України отримають захист в менших адміністративно-територіальних одиницях.

В державному управлінні, акти вищих органів державної влади приймаються державною мовою і офіційно публікуються українською і російською, регіональними мовами або мовами меншин. Акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування приймаються і публікуються державною мовою. У межах території, на якій поширена регіональна мова, акти місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування приймаються державною мовою або цією регіональною мовою або мовою меншини (мовами) та офіційно публікуються обома мовами.

В сфері адміністративних послуг, основною мовою роботи, діловодства і документації органів державної влади та органів місцевого самовря-

дування встановлюється державна мова. У межах території, на якій поширена регіональна мова в роботі, діловодстві і документації місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування нарівні з державною мовою використовується ця регіональна мова або мова меншини. Держава гарантує відвідувачам органів державної влади і органів місцевого самоврядування надання послуг державною мовою, а в межах території, на якій поширена регіональна мова, — й цією регіональною мовою або мовою меншини (стаття 11).

Паспорт громадянина України і відомості про його власника, що вносяться до

рахуватися при доборі суддівських кадрів. Послуги перекладача з регіональної мови або мови меншини, у разі їх необхідності, надаються без додаткових для цих осіб витрат.

У економічній і соціальній діяльності державних підприємств, установ та організацій основною мовою є державна мова, а також вільно використовуються інші мови.

Стаття 20 законопроекту встановлює, що громадянам України гарантується право отримання освіти державною мовою і регіональними мовами або мовами меншин (в межах території, на якій поширена регіональна мова). Це право забезпечується через

них мов або мов меншин. Об'єм вивчення регіональної мови або мови меншини визначається місцевими радами відповідно до законодавства про освіту з урахуванням поширеності цієї мови на відповідній території.

Тести для зовнішнього оцінювання якості освіти укладаються державною мовою. Для осіб, які здобували повну загальну середню освіту регіональними мовами або мовами меншин, за їхнім бажанням тести перекладаються мовою навчання (за винятком тесту з української мови і літератури).

Телерадіоорганізації України можуть на власний розсуд вести мовлення державною мовою, регіональними мовами або мовами меншин, мовами міжнародного спілкування та іншими мовами, — як однією, так і кількома мовами. Обсяги регіонального і місцевого мовлення державною мовою, регіональними мовами або мовами меншин мають відповідати чисельності регіональних мовних груп і визначаються самими мовниками. Мова друкованих засобів масової інформації визначається їх засновниками відповідно до установчих документів (стаття 24).

Виготовлення копій фільмів іноземного виробництва, які розповсюджуються для показу в кінотеатрах, публічному комерційному відео і домашньому відео в Україні, здійснюється мовою оригіналу, або із дублюванням, або озвученням чи субтитруванням державною мовою або регіональними мовами, або мовами меншин на замовлення дистриб'юторів і прокатників з урахуванням мовних потреб споживачів (стаття 24).

Згідно зі статтею 27 Закону про мови, топоніми (географічні назви) — назви адміністративно-територіальних одиниць, залізничних станцій, вулиць, майданів і т. ін. — утворюються і подаються державною мовою. Поруч із топонімом державною мовою може відтворюватися його відповідник регіональною мовою.

Рекламні оголошення, повідомлення та інші форми аудіо- і візуальної рекламно-продукції виконуються державною мовою або іншою мовою на вибір рекламодавця.

Кожний громадянин України має право використовувати своє прізвище та ім'я (по батькові) рідною мовою згідно із традиціями цієї мови, а також право на їх офіційне визнання. Запис прізвища та імені (по батькові) в паспорт та інших офіційних документах здійснюється із попереднім схваленням власника.

Українська мова залишається виключно єдиною мовою Збройних сил України та інших військових формувань; засідання Верховної Ради України, її комітетів і комісій ведуться державною мовою (хоча промовець може виступати іншою мовою); проекти законів, інших нормативних актів вносяться на розгляд Верховної Ради України державною мовою; мовою угод і картографічних видань є також українська мова.

Крім того, Кабінету Міністрів України доручено забезпечити комплекс заходів щодо реалізації положень закону «Про засади державної мовної політики», а перехідними положеннями законопроекту вносяться зміни до низки інших законів України.

«МОВНИЙ» ЗАКОН НАБУВ ЧИННОСТІ

Закон України «Про засади державної мовної політики» набув чинності. 10 серпня його текст був опублікований в газеті «Голос України»

нього, виконуються державною мовою і поруч, за вибором громадянина, однією з регіональних мов або мов меншин України. Дія цього положення поширюється й на інші офіційні документи, що посвідчують особу громадянина України або відомості про неї (записи актів громадянського стану і документи, що видаються органами реєстрації актів громадянського стану, документ про освіту, трудова книжка, військовий квиток та інші офіційні документи), а також документи, що посвідчують особу іноземця або особу без громадянства, у разі наявності письмової заяви особи (стаття 13 законопроекту).

Документ про освіту, отриману в навчальному закладі з навчанням регіональною мовою, за заявою осіб виконується двома мовами — державною і поруч, за бажанням особи, відповідною регіональною (стаття 13).

В слідстві та судочинстві документи складаються державною мовою.

Слідчі і судові документи відповідно до встановленого процесуального законодавством порядку вручаються особам, які беруть участь у справі (обвинуваченому у кримінальній справі), в перекладі їх рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють (стаття 15).

Судочинство в Україні у цивільних, господарських, адміністративних і кримінальних справах здійснюється державною мовою. У межах території, на якій поширена регіональна мова, за клопотанням сторони процесу суди можуть здійснювати провадження цією регіональною мовою. Держава гарантує можливість здійснювати судово провадження регіональною мовою. Необхідність забезпечення даної гарантії має

мережу дошкільних дитячих установ, загальних середніх, позашкільних, професійно-технічних і вищих державних і комунальних навчальних закладів з українською або іншими мовами навчання, яка створюється у відповідності з потребою громадян. Вільний вибір мови навчання є невід'ємним правом громадян України, яке реалізується в рамках цього Закону, при умові обов'язкового вивчення державної мови в обсязі достатньому для інтеграції в українське суспільство (стаття 20).

Потреба громадян у мові навчання визначається в обов'язковому порядку за заявами батьків про мову навчання, або студентами власноручно при вступі до державних і комунальних навчальних закладів, а також, у разі потреби, у будь-який час періоду навчання.

Державні і комунальні навчальні заклади у встановленому порядку створюють окремі класи, групи, в яких навчання ведеться іншою мовою, ніж у навчальному закладі в цілому, за наявності достатньої кількості відповідних заяв про мову навчання від батьків учнів або студентів.

На практиці кількість заяв буде визнаватися «достатньою» в залежності від норм наповнюваності навчального закладу (залежить від типу населеного пункту), які встановлені профільними законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», що та регуляторними актами Міністерства освіти і науки України.

В усіх загальних середніх навчальних закладах забезпечується вивчення державної мови і однієї з регіональ-

ЗБЕРЕЖЕНИЙ БОГОМ ДЛЯ ПРИМНОЖЕННЯ КРАСИ

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

Треба не просто посадити квіти (і не в чорнозем — досить часто доводиться мати справу з кам'янистим ґрунтом), але й добре полити їх, тому доводиться постійно тягати з собою бідон з водою. Наповнювати його з криниць, копанок чи навіть придорожніх калюж. Упродовж дня так натягаєшся... Доводиться годинами працювати під палючим сонцем (скажімо, ми працювали у 34-градусну спеку!), а ввечері потерпати від безжальних комарів. Лише коли сонце сяде, — тоді й роботи кінець. Легка, найчастіше вегетаріанська, вечерея і... глибокий, міцний сон. Писали про Василя багато журналістів, але я пишаюся тим, що провів із подвижником пару днів, спеціфіку робіт вивчив досконало, тому маю уяву про рівень фізичних навантажень, калорійність харчування, і способи релаксації.

* * *

Скульптор, художник, квітникар... Далеко не кожному сільському хлопцю випадає така дорога. Що послужило поштовхом для Василя? Розмовляючи з Заслуженим діячем мистецтв України, почесним громадянином міста Горохова, я зрозумів, що витоків його творчості беруть початок з армійської служби, з афганської війни. Служив на початку 80-х у Туркестані, був десантником — здавалося б, звідси була лише одна дорога — в пекло війни: Кабул, Герат, Кандагар... Вже був і в списках. Але коли чергову групу його однопольчан послали до Афгану, свого прізвища він чомусь не почув. Хтось його викреслив. Кинувся врятувати до командира, а той у грубій формі: «Тихо сиди, дурню...» Може, сам Бог таким чином зберіг Василя Рижук для батьків і для України. А з тих хлопців мало хто повернувся. Побачене і пережите спонукало Василя якось зберегти пам'ять про них. Вирішив, що найкращий шлях — скульптура. Першою роботою був величний постамент висотою 20 метрів. Чому саме 20? У цьому також є певна символіка, бо переважно гинули хлопці, які не переступили двадцятирічний віковий рубіж. Скульптор створив яскравий образ синів, які, ніби птахи, летять додому. Застиг у пориві його однокласник Василь Музика. Василь Рижук родом із сусіднього села Новостав, а десятирічку закінчував у Лобачівці, добре знав

Василь Рижук. Проект скульптури Ісуса Христа

Музику, його сестру і маму, сільську вчительку. Образ однокласника символізує усіх юнаків, які загинули в Афганістані. Був і другий пам'ятник на афганську тематику: три матері — Божа Матір, Україна-мати і земна матінка — тужать за своїми синами. Будучи талановитим митцем, Василь Рижук починав творити скульптури у не найкращий для творчості час. Все робив сам — від фундаменту до завершення. Хіба що добровільні помічники допомагали переносити важкі частини споруди, забивати сваї під фундамент. Часом не вистачало грошей на солярку, доводилося випрошувати

рами «Людина року—2011» і адресовані Генеральній дирекції цієї програми. Ось деякі з них:

Від Служби автомобільних доріг України у Волинській області:

«Служба автомобільних доріг у Волинській області звертається до Вас з пропозицією розглянути на Вищій академічній Раді та підтримати кандидатуру Рижук Василя Андрійовича на претендента загальнонаціонального конкурсу «Людина року—2011» у номінації «Митець року—2011». Василь Рижук має мрію — засіяти квітами всю Україну. Власноруч засіває, висаджує та доглядає чорнобривці, соняшники вздовж автомобільних шляхів Волинської області. Створені ним композиції не тільки прикрашають шляхи, але й створюють позитивний настрій та імідж нашої країни. І хоча Служба автомобільних доріг у Волинській області не має можливості проводити фінансування даних робіт, творча особистість Василя Рижук безкоштовно проводить роботи та здійснює свої задуми».

А ось аргументи Луцької загальноосвітньої школи №15:

«Співпраця школи з митцем, творчою людиною, знавцем прекрасного, Василем Рижуком дає можливість виховувати молоде покоління справжніми патріотами України. Його монументальні роботи знайшли позитивні відгуки, а проект «Засіяти Україну квітами» знайшов активну підтримку у наших школярів».

Прийшлося Управлінню містобудування і архітектури Луцької міської Ради:

«Василь Рижук є Лауреатом відкритого всеукраїнського конкурсу на кращий ескізний проект монумента українсько-польського примирення (Луцьк-2003 рік). На Всеукраїнському конкурсі проектів на кращий пам'ятний знак жертвам Чорнобиля у Луцьку (2008 рік) його проект зайняв друге місце. У 2010 році він зайняв третє місце у всеукраїнському конкурсі за кращу ідею спорудження пам'ятника Степану Бандері».

Нагороджувався почесними грамотами та поюками міського голови у 2008-2010 роках за вагомий внесок у квіткове оформлення території міста Луцька, популяризацію національних традицій, квітництво та участь у загальноміському святі квітів «Луцьк Квітучий».

Не залишився осторонь і Волинський обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Тут аргументи свої: «Обласний академічний театр носить ім'я Тараса Шевченка, а на Театральному майдані, якраз перед театром, досі був лише пам'ятник Лесі Українці. Нарешті, цю невідповідність, яка існувала в нашому місці 35 років, усунуто волинським скульптором Василем Рижуком. На одній із стін театру відкрита архітектурна скульптурна композиція, під якою пророчі слова Кобзаря: «Обніміть-ся ж, брати мої, моло воє, благаю!». Даний твір за значенням фахівців та громадськості добре вписується в архітектурне середовище,

добре проглядається з усіх сторін при денному і вечірньому освітленні. Взагалі, портретна галерея скульптурних робіт створена і тісно пов'язана з його особистим характером — добрим і контактним. Він добре відчуває людину, передає схожість, душу й інтелект. Василь Рижук є автором меморіального комплексу на Горохівщині, присвяченому загиблим у Афганістані воїнам-волинцям. Пам'ятника полеглим за Україну на фронтах Другої світової війни, пам'ятника Тарасові Шевченку в Горохові, монумента полеглим у локальних війнах у Володимир-Волинському, пам'ятника «Серце кохання» у Чернівцях та ряду інших».

Це митець, який є щирим Українцем. Якби кожен з нас поступав так, як Василь Рижук, Україна перетворилася б на квітучий сад. Він — двічі лауреат акції «Людина року Волинського краю» у номінаціях «Митець року» та «Вчирок року». Ми вважаємо, що активна творча діяльність, благодійність, патріотизм заслуговують на те, щоб стати «Людиною року—2011», у номінації «Митець року—2011».

Пощастило мені і в тому, що я бачив людей, які допомагають Василеві. Якийсь літній чоловік у кінці робочого дня підійшов до нього і сказав: «Васильку, вибач, що не зможу допомогти сьогодні — ноги болять. Але ось недавно качав мед, то тримаю й для тебе баночку...» Ось такі «моральні стимули» мають для Василя Рижук неабияке значення. Говорив я і з Галиною Карпівною Магерко, Колишня вчителька молод-

ших класів через газету дізнався про «соняшниково-чорнобривцеву» місію Василя, зв'язалася з ним через редакцію і запропонувала свою допомогу. Такі небайдужі люди відразу стають ширими василевими друзями — на все життя. А інколи й лайка незнайомих людей буває приємною. Одного разу Василь прополював на трасі соняшники, аж тут зупиняється автомобіль і водій у досить грубій формі вичитує йому: «Люди садять, а ти нищиш...» Отже, поступово мобілізує, впливає на людей добрий приклад Василя-Чорнобривця! А було ще таке: під час Євро-2012 один англієць, побачивши, як Василь садить квіти, зупинив свою машину і довго зворушено дякував... Певно, встиг помітити, що не на кожній українській трасі цвітуть соняшники і чорнобривці. До речі, буває, що часом цілі весільні кортежі зупиняються, і українські молодята фотографуються на фоні золотих соняшників. Бо наш це символ!

Є і складні моменти у ді-

яльності Василя Рижук. Адже в спекотну погоду (а на мою долю випав саме такий період!) квіти треба часто поливати. Це легше, ніж садити, але також непросто — треба заправити машину, заплатити за роботу водієві... Чув не одну розмову Василя із дорожнім начальством, бачив як делікатно, не втрачаючи гідності він переконує, що краще добре полити сьогодні, аніж усе пересаджувати завтра. Можна зрозуміти і людей із Служби автомобільних доріг. Адже ніхто не

важливо, щоб був рух уперед, щоб були «заспівувачі». Поки що їх у суспільстві небагато. В Криму це любитель троянд Ахтем Алієв з Советського району, або Олексій Супрун із Старого Криму, який садить горохівські сади на місці новостворених смітників — цим він гальмує їх стихійне розростання. На Київщині це «світличанка» Валентина Куклишин, яка спіраючись на народний ентузіазм, змогла створити чудовий дендропарк у Глибокому Яру — на місці розстрілу євреїв Тарасі. Тепер у неї нові проекти, нові творчі задуми... На Волині ж маємо одного-єдиного, незрівнянного і поки недосяжного (за продуктивністю праці), Василя Чорнобривця. Користуючись журналістською нагодою, я прощаючись, широ дякував йому: «Ех, Василю... Дай тобі, Боже, здоров'я і сил виконати твою місію». Ніби й звичайна людина, а такі шось месіанське в ньому є. Бо нічого ж собі не дозволяє зайвого — ні поїздок на море, ні застіль із друзями, ні відсипань у віхідні. Квіти диктують спосіб життя. Щоправда, вони ж і лікують. Про це Василь каже так: «Я саджу, а деякі люди підходять і розповідають мені про цілющі властивості чорнобривців. Та й сам помітив: відколи почав їх садити, перестав звертатися до лікарів. Коли бачу як вони цвітуть, у мене відразу з'являється усмішка на устах, піднімається настрій. Чорнобривці знімають будь-який нервовий стрес...»

Василь Рижук уважно прочитав статтю про кримську родину Супрунів. Це вже після роботи, коли ми поїхали покупатися на Шацькі озера (у таку спеку і після ударної праці — не гріх!) Вирішив, що передплатить «Кримську світлицю». Якщо газета так прихильно ставиться до всіх подвижників (причому, незалежно від регіону), до тих, хто хоче зробити наше суспільство кращим, то її варто читати і пропугувати на Волині! Тож можемо пишатися: до нашого гурту приєдналася чудова людина, яка живе, щоб дарувати людям красу.

Сергій ЛАЩЕНКО

З КОГОРТИ ТИХ, ХТО ТВОРИВ І ПЛЕКАВ УКРАЇНУ

ПАМ'ЯТІ НЕЗАБУТНЬОГО ТОВАРИША, ВИЗНАЧНОГО ВЧЕНОГО-АГРОНОМА, МИСЛИТЕЛЯ ТА ФІЛОСОФА МИКОЛИ ГОРБОВИЧА ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

(Закінчення. Поч. у №32)

Промайнуло майже 55 років. Проте ситуація у кримських ВНЗ так і не змінилася. Як не прикро, навіть на 22 році Незалежності України у всіх вищих навчальних закладах автономії цілеспрямовано законсервовано російськомовність. У моєму рідному Інституті, який готує фахівців для українського села, нині жоден предмет не викладається державною мовою. Хоч цей заклад сьогодні є Південною філією Національного університету біоресурсів і природного біокористування. Керує ним «огеросний» Кучмо ректор, академік кількох Національних академії наук. Ще один Герой України епохи президента Віктора Ющенка зростає українських дітей у Таврійському Національному університеті. За звітною до тепер вже не українського міністерства освіти цей ВНЗ на сто відсотків є українськомовним!

Тож з висоти значного часового виміру розумієш, що наші наївні юнацькі наміри вдихнути українськомовний дух у тогочасну вузьку атмосферу були вельми небезпечними і нездійсненними. Добре, що серед наших гуртківців не вивалилося stukачів. Адаже за поширення та читання «самвидаву» та забороненої літератури на кшталт «Історії України-Руси» Михайла Грушевського, тоді можна було вилетіти не лише з інституту, але й потрапити туди, де «Макар телят пасе». Проте навіть у тому імперсько-шовіністичному ідеологічному середовищі нам вдалося зберегти свою національну ідентичність та створити довкола себе український світ.

Наше спілкування з українськомовними студентами місцевого педінституту зберегло від зростання десятки майбутніх агрономів та керівників господарств. Вони вже ніколи не спілкувалися з українськими селянами чужинською мовою і підготували певний ґрунт для майбутньої незалежності України. Цінним є й те, що студентська молодь, спілкуючися на культурницьких заходах та у турпоходах, вирішувала і свою подальшу долю, влаштувала власні сім'ї. Саме завдячуючи цим заходам склалися сім'ї справжніх українських патріотів Богуцьких (Галина Бурдог та Василь Богуцький), (Іван Машенко та Тетяна Снігур), (Григорій та Таїсія Рудницькі), (Микола Горбович та Ніна Сягайло, родина Карпенків) та інші.

Наші гуртки збирали навколо себе багато талановиті та обдаровані молоді. Сьогодні, аналізуючи подальшу долю гуртківців, можна стверджувати, що з них у подальшому вийшли не лише гарні фахівці агрономічної справи, але й ціла плеяда науковців та діячів культури. Серед них є і академіки, і доктори та кандидати наук, поети, письменники і громадські діячі. Їх всіх без перебільшення можна віднести до школи Миколи Горбовича. Саме він та інші гуртки для них дали більше ніж сотні лекцій інститутських професорів.

Організований Миколою гурток з естетичного виховання студентської молоді, яким Микола запропонував керувати мені, відіграв важливу роль в гуманітарно-інтелектуальному житті не лише окремих студентів, але й інституту загалом. Роботою наших гуртківців звітували не лише в ректораті і деканаті, але й у парткомі та інститутському профкомі. Один із великих сприятливих інститутських марксизмів, використовуючи напрацювання Миколи в галузі естетики праці в с/г виробництві та ергономіки, намагався навіть підготувати докторську дисертацію. Про діяльність нашого гуртка та Миколині напрацювання з естетики праці він на початку 60-х років минулого століття за кордоном (у Чехословаччині) опублікував кілька наукових праць.

Микола, на відміну від більшості студентів, добре знав сільське господарство. Він, як старший у сім'ї, з дитинства допомагав батькам, знав важку селянську працю і сам пройшов через голод 1933 року. До інституту він встиг закінчити сільськогосподарський технікум на Дніпропетровщині, з якого його, як гарного організатора, взяли на комсомольську роботу.

Лише через кілька десятиліть від Миколиного біографа, народного депутата України Арсена Зінченка, у якого він був помічником, я довідався, що до інституту Микола прийшов після зняття з посади першого секретаря райкому комсомолу. У той час цих посад позбавляли зазвичай або за пияцтво та аморальну поведінку, чи то за нерозуміння лінії партії. Арсен Зінченко, готуючи про Миколу кни-

гу, гортав збережені в архівах протоколи засідання бюро райкому партії, на якому над комсомольським ватажком вчинили справжнє судилище. Його звинуватили, як розповідав дослідник, у протидії хрущовській «кукурудзизації країни», критичному ставленні до масового спорудження в районі силосних вез та ліберальному ставленні до студентської молоді, яку замість навчання посилали на роботу в колгоспи. Комсомольський ватажок добивався для студентів створення необхідних побутових умов, нормованого робочого дня та справедливої оплати праці. До всіх цих «злочинів» додалося й те, що комсомольський секретар був принципово українськомовним і часто говорив серед молоді про національну гідність та патріотизм. Зазначені «вади» обурювали багатьох колгоспних князків та російськомовне районне партійне керівництво. Саме через ці «збочення» комсомольського лідера зняли з посади і виключили з партії. Правда, вищі інстанції виключення замінили суворого доганою. Після цього судилища колишній 27-річний комсомольський секретар і став студентом нашого інституту. Двері для подальшої комсомольської, партійної та громадської кар'єри перед Миколою щільно і назавжди зачинилися.

Невгамовна, пульсуюча творча енергія цієї людини потребувала якоїсь самореалізації. «Тож якщо ти не зможеш змінити систему, то потрібно хоч якось змінити умови праці пересічної людини у координатах цієї системи», - вирішив він. Саме цій справі в рамках існуючої системи Микола і присвятив усе своє подальше життя.

Із наших довготривалих розмов та диспутів знаю, що в українському селі він мріяв докорінно змінити або покращити все: провестися суцільну електрифікацію, побудувати дороги, модерні школи та дитсадочки, закласти парки, впорядкувати малі річки та ставочки, для селян побудувати двоповерхові газифіковані будиночки, механізувати важкі с/г роботи, покращити умови праці.

Була у нас з моїм товаришем та іншими гуртківцями нездійснена студентська мрія: разом поїхати до якогось красивого придніпровського села і розпочати розбудовувати його за естетичним уподобанням та романтичними Миколиніми планами. Часто, бродячи по Сімферополь у приватному секторі поблизу «Салгирки», для майбутнього селоміснотодумців ми вибирали зразки найкрасивіших будиночків та найбільш впорядкованих садів. В омріяному господарстві всі наші гуртківці Миколою одностайно відводили роль керівника цього ідеального утопічного господарства.

Безумовно, існуюча система, жорсткі життєві та сімейні обставини перекреслили цей дитячо-юнацький романтизм. Миколою через існуючий на нього «компромат», зафіксований довільно в особовій справі, послали працювати за розподілом рядовим бригадиром до забутого Богом і владою безводного села у найвіддаленішому районі Криму. Хоч з його величезним досвідом організаторської роботи, високим інтелектом та червоним дипломом, він міг би бути не лише головним агрономом, але й керівником великого господарства і цілого району. З нього у подальшому могла б вирости особистість державного рівня, масштабу славного Федора Моргуна. Проте існуюча система зробила все можливе аби цього не сталося.

Микола намагався реалізувати себе в науці та у громадській роботі. Його дипломна

робота з естетики праці у сільському господарстві була, мабуть, першою і єдиною не лише в Україні, але й у всьому Союзі. Боровся за неї він відчайдушно і героїчно, оскільки вона не вписувалась в канони тогочасної агрономічної науки і суперечила рабовласницькій колгоспній системі. На своєму досвіді знаю, що нестандартну для інституту тематику наукової студентської роботи пробити було неможливо. Мені, наприклад, не дозволили підготувати дипломну роботу з вивчення творчої спадщини ще не сповна реабілітованого всесвітньо відомого українського ученого садівника та помолога Левка Смирненка. І я писав її з біологічно-садівничої тематики.

Миколу підтримав один із прогресивних і впливових місцевих учених з марксистської кафедри Олександр Іванович Первомайський та світового виміру учений-виноградар, проректор з наукової роботи, людина високої європейської культури, професор Павло Болгарев. Миколині дипломна робота проходила по економічній та марксистській кафедрах. Її захист на державній екзаменаційній комісії у Блакитній залі нинішнього Кримського наукового центру НАН України відбувся блискуче. Економічне обґрунтування та наукова аргументація неорднатурного студента з покращання умов праці у с/г виробництві та продемонстрованим зразком нового дизайну робочого інструменту, ремонтних майстерень, тваринницьких ферм були настільки переконливі, що за відмінну оцінку Миколиної дипломної роботи проголосували навіть скептики та його затяті опоненти.

Студент запропонував покращити умови праці у с/г виробництві, змінити дизайн не лише техніки, ремонтних майстерень, тваринницьких ферм, але й робочого одягу та інструментів і сільськогосподарських знарядь. Микола переконливо доводив, що потрібно докорінно змінити кольорову гаму сільськогосподарської техніки, відмовитися від гарячих червоних кольорів на комбайнах, тракторах та сільськогосподарських машинах. Замінити їх холодними або нейтральними і заспокоєливими фарбами. Відповідні кольори, на його думку, потрібно також запровадити у ремонтних цехах та майстернях. Для механізаторів та працівників тваринницьких ферм дослідник запропонував міцний, зручний та комфортний робочий спецодяг. Дипломант запропонував позбавитися від смороду на тваринницьких фермах та використовувати в них специфічну музику. З врахуванням ергономіки студент розробив нові конструкції ручок (держаків) для різних с/г інструментів. Їх зразки він продемонстрував комісії. Вимогливі члени комісії погодилися з переконливою аргументацією студента. Пропоновані конструкції не вловили руку робітника, не набивали мозолів і були вельми зручними. На Миколиному захисті були майже всі наші гуртківці. Лише на захисті я довідався, що свою роботу він присвятив мені. Тому від такої несподіванки я почував себе якось незручно. У такий спосіб мій близький друг пошнурвав наші постійні диспути з улюбленою для нього теми естетики праці. Знаючи добре тогочасну депіотично-рабську колгоспну систему і сам зазнавши цього щастя, я дотримався думки, що вона не сприйме всі його ідеї і напрацювання. Тож я вважав, що впроваджувати їх у життя можна лише за умов знищення або реформування цієї системи.

Так воно й вийшло, - радянсько-колгоспна система не лише не сприйняла Миколині ідей, але й поламала життя цієї геніально-обдарованої, високоморальної особистості. Працюючи викладачем у рідному технікумі, Микола поступив до заочної аспірантури Київського державного університету ім. Тараса Шевченка. Успішно склавши екзамени з базового предмета — філософії, яка не вивчалась у с/г навчальних закладах, він став аспірантом кафедри філософії. Його науковим керівником був відомий в країні провідний марксистський філософ, професор Кудін. Микола запропонував своєму керівникові і тему дисертаційної роботи. Вона присвячувалась проблемі естетики праці у с/г. Крім аспірантури він також поступив на агро-педагогічний факультет Української с/г академії у Голосіві.

Все складалося успішно. Але політичні події в країні та у світі докорінно змінили життя і подальшу долю талановитого дослідника. На той час вже розвалилася світова соціалістична система, а в середині самої країни народжувався дисидентський рух, формувалося інтелектуальне шістдесятництво. Миколу спровокували кадебістські stukачі, яких було немало у тогочасному викладацькому і студентському середовищі, дати оцінку подіям у Чехословаччині і прокоментувати введення на-

Микола Горбович та Петро Вольвач на Чатирдазі. 1960 р.

ших військ. З властивою для нього прямою і сміливістю він рішуче засудив цю мілітарну агресію і підтримав опір національно-патріотичних сил чехів та словаків. Про цю зухвалість викладача вже через годину стало відомо у місцевому відділку гебів та райкомі партії. Миколу виключили з партії, вигнали з роботи та з аспірантури. Цей епізод у його житті та трагічній долі документально досліджував його біограф Арсен Зінченко. Тому я не буду зупинятися на цьому відрізку Миколиного життя.

А кийський період його діяльності до партійної екзекуції у своїх спогадах висвітлює мій старший брат Федір (див. «КС» № 23-24). З ним я познайомив Миколу вже після закінчення інституту. Ці спогади цінні тим, що у них простежується тогочасна суспільно-політична ситуація в столиці України. Саме через це вони є досить цінними не лише для широкого читачького загалу, але й дослідників феномену «шістдесятництва» в Україні.

На завершення додаю, що після страшного для Миколи та його сім'ї 1968 року до проголошення незалежності України Микола пройшов важкий страдницький шлях. Він тривалий час був безробітним, перебивався на випадкових, принизливих для його інтелекту роботах, опанував народну медицину і навіть у ній добував значних успіхів. Доля закинула його до Вінниці, де він працював на нормативній станції. Там у них з Ніною Сягайло — активним членом нашої української агро-педагогічної громади, народилося двоє хлопців. Старшого з них, на мою честь, батьки назвали Петром, а молодшого - на честь Василя Богуцького.

Микола брав активну участь у громадському та політичному житті Вінниці, співпрацював з «Просвітою», «Меморіалом», «Народним рухом» та національно-демократичними партіями. Він став ідеологом відомого в Україні політичного діяча Володимира Муляві, був у нього помічником. Коли ж той став заступником міністра оборони України, то ініціював створення в українській армії суспільно-психологічної служби. Саме завдякуючи генералу Володимирі Муляві та його неофіційному раднику, українська армія, особливо його командний склад, стали набувати національного обличчя. Згодом Микола став помічником ще одного народного депутата України з Вінниччини Арсена Зінченка.

Як аграрій він не був байдужим до задекларованої владою програми реформування сільського господарства. Був рішучим противником продажу земель с/г призначення. Сміливо й аргументовано виступив проти недолугої кучмівської приватизації у с/г виробництві. Обстоював фермерські та кооперативні шляхи розвитку у вітчизняному сільському господарстві. У своєму баченні подальшого розвитку українського села та земельних відносин він на порядок виявився вищим і далекогляднішим від багатьох фальшивих, «маститих» академіків-аграріїв, бездарних керманічів держави та галасливих пустомель — вождів політичних партій.

Вже сьогодні громадська думка схильється до необхідності розвитку широкомасштабної кооперації в українському селі. Саме цей шлях обстоював далекоглядний учений — економіст Микола Горбович ще на початку 90-х років, коли бездумно влада знищувала, а не реформувала колгоспну систему. Створені у той час дослідником фермерсько-сімейні господарства та сільськогосподарські кооперативи успішно діють й донині.

Гадаю, що для реалізації всіх задумів геніально обдарованої та високоморальної людини, якою був Микола Горбович, колись в Україні ще настане час.

Петро ВОЛЬВАЧ,
академік УЕАН, дійсний член НТШ,
заслужений діяч науки і техніки АР Крим,
лауреат міжнародної премії
ім. Дмитра Нитченка та премії
ім. Левка Смирненка НАН України

Туристичними стежками Криму. (Зліва направо): Микола Горбович, Василь Богуцький, Петро Вольвач, Микола Фішук. 1961 р.

Мовне питання серед багатьох чинників, що зумовлюють вектор сучасного соціально-політичного розвитку України, посідає особливе місце. Мова як феномен людської цивілізації, фізичне, фізіологічне, антропологічне, суспільне явище, на думку Івана Огієнка, є «найголовнішим і найміцнішим цементом, що об'єднує етнографічний народ і перетворює його в свідому націю».

У сучасній європейській практиці мова є ключовою сферою й принципово розпізнавальною прикметою, і це зрозуміло: 85% від загальної кількості країн використовують свою національну мову в державі, що стає необхідною умовою демократичного співжиття. Україну (за показником етнічної однорідності — 77,8% усього населення) відносять до держав з поліетнічним складом населення.

На думку соціологів, сучасні етнотрансформаційні процеси визначають зміни етнічних елементів, що ведуть до зміни етнічної належності, яка своєю чергою веде до зміни етнічної самосвідомості, тобто тієї головної ознаки, що відображає реально існуючі зв'язки між представниками етносу. Відповідь на питання щодо впливу й значення мовної ситуації на стан міжетнічної взаємодії в Криму і Севастополі спробуємо знайти в аналізі історично-культурних орієнтирів.

Крим являє собою простір, на якому триває початий в глибокій давнині полілог культур. Саме тісне зіткнення різних культур на такій маленькій ділянці землі визначає його унікальність і колорит. Адже він був місцем зустрічі майже всіх основних культур стародавності (еллінської, індо-іранської, іудаїстської); культур середньовіччя (візантійської, мусульманської, італійської, вірменської), свій культурний слід залишили тут народи Скіфії і Сарматії.

Як свідчить автор «Книги мандрів» Евліє Челебі, за переписом 1666 р. в Кримському ханстві проживало майже 920 тисяч козаків — українців. У сучасній українській топонімії Криму чітко виділяються дві історичні групи: топоніми, що існували до 1954 року (Глибокий Яр, Зелений Яр, Білоглинка, Левадки, Карпова Балка, Затишне, Вишняківка, Копані, Чоботарка, Червоне, Чумакове Село та ін.), та топоніми після приєднання Криму до України (переселенські села Дніпровка, Вінницьке, Українське, Полтавка, Шепетівка, Сумське, Ніжинське та ін.).

Нині на території Криму проживає понад 120 різних етносів, що мають свою культуру, мову. За даними перепису 2001 року серед національного складу населення Автономної Республіки Крим переважає більшість належить росіянам, чисельність яких склала 1180,4 тис. осіб, або 58,5%. Друге місце займають українці — 24,4%, третє місце кримські татари — 12,1%. На півострові також проживають білоруси, азербайджанці, вірмени, болгары, турки, гагаузи, греки, грузини, узбеки, євреї, марійці, поляки та інші, серед яких є й такі звані нечисленні народи (наприклад, караїми, кримчаки, чисельність яких визначається декількома сотнями). Крим, таким чином, виступає складним культурно-мовним простором, що продукує подвійну й потрійну ідентифікацію.

Відомо, що вирішальну роль у взаємодії в полікультурному просторі відіграють механізми впровадження правових основ етнополітики держави. Якщо на території півострова поширені дві або кілька мов, то для дослідження мовної ситуації важливо визначити ступінь поширеності кожної з них, а також відповідні оцінювальні характеристики.

У результаті соціолінгвістичного опитування з'ясовано, що етнічні росіяни тяжіють до монолінгвізму, етнічні українці — до білінгвізму (російсько-українського), кримськотатарське населення характеризується трілінгвізмом. У домашніх умовах вони використовують російську мову так само часто, як і рідну (відповідно 35% і 40% респондентів), узбецькою мовою у сім'ї говорять лише 3% респондентів. Однак у громадських місцях, на роботі і в навчальних закладах російською мовою спілкуються майже 70%, кримськотатарською — 8% респондентів.

Регіональна ідентичність будується на основі російської мови. Це стосується не лише етнічних росіян, але й представників інших національностей. Навіть ті з них, хто має виражену етнічну ідентичність, використовують російську мову для щоденного спілкування, хоча співвідношення українськомовної та російськомовної частин населення не відповідає співвідношенню українців і росіян на зазначеній території.

Цей факт свідчить про те, що в середовищі субетнічних груп пройшла асиміляція до російськомовного поля, культурна інтерференція, з'явилося асиметрично-культурне пограниччя. Наприклад, у середовищі російськомовних гагаузів (у побутовому спілкуванні) на рівні фольклору з'явився хорівий спів, не притаманний їхньому етносу, або сольне виконання народних пісень, що характерне для кримськотатарського населення.

За останні два десятиліття відсутні резуль-

тати національного відродження українців в АРК: від впровадження української етнічної символіки в якості державної до формування самосвідомості і приналежності до єдиної спільноти, а також формування мовного поля, яке стало визначальним чинником зміни мовного простору півострова.

Якщо до уваги взяти молоде покоління загалом, то в значній мірі (на противагу представникам середнього і старшого віку) воно володіє різними мовами (українською, російською, іноземною, своєї етнічної групи). При цьому для ідентифікації мовний фактор не є для нього головним. Найбільше значення в рамках етнічної консолідації для молоді має історична батьківщина і спільність походження.

В мінімоделі Севастополя своєрідно відбивається історія і праісторія. На севастопольській землі проходили неординарні події історичного й культурологічного значення, народжувалися й мешкали визначні постаті, засновувалися й розвивалися непересічні явища. Севастополь постійно кристалізує власне майбутнє, контури того, що в ньому незабаром відбудеться.

Особливість суспільної і культурної ситуації полягає в тому, що простір Севастополя членували постійно змішувани внутрішні

для представників інших народів на обжитій території, розраховуючи на взаємність, злагожденість і пошанування національних цінностей.

Нині на карті сучасної України Севастополь більшістю сприймається як місто не українське, «город русской славы». Він ніби не підлягає динаміці, коли мова йде про багатокультурність, не плінний, не виступає продуктом змін чи взаємодії, вибору. Питання «Хто ми є?» в більшій мірі поступається іншому — «Звідки ми прийшли, скільки нас, ким ми можемо стати?»

Існує тривка тенденція уникнення постановки проблеми української книги, часопису, журналу, кола змістовного україномовного спілкування. Владні структури перекладають формування суспільної мети, тобто ідеології, на українську інтелігенцію, на громадські організації (таких, тобто проукраїнських, налічується близько 20), і таке можна розцінювати як відкрите лукавство.

Задекларований демократизм виступає підступною формою гальмування української етноідентифікації через сферу культури, у т. ч. масову, як найбільш впливовий чинник у процесі етнічної самовизначеності.

Так, уповноваженими органами в Севастополі було видано 260 свідоцтв про державну

званого суржикю, у Севастополі незначна.

Двомовний характер мовної ситуації відобразив останній перепис населення 2001 р., хоча й не дав точного визначення співвідношення носіїв української і російської мов. Склалася невірноважена двомовна ситуація, хоча сучасний соціум орієнтований на наявність у комунікантів цілісної системи універсальних знань та ключові компетентності в системі понятійно-сприйняттєвих структур.

Сучасні колізії між російськомовними севастопольцями і тими, хто себе ідентифікує етнічними українцями, не є випадковими. Вони мають досить глибоке коріння та пов'язуються, перш за все, з ментально-психологічними комплексами. Росіянин у Севастополі (як на Кавказі чи у Владивостоці, Ризі чи на Кушці) відчуває себе вдома й скрізь залишається росіянином — психологія тих, для кого досвід етнічного притиснення став однією з основ національної ментальності. Це сумна реальність.

Наріжний камінь національної історичної міфології залишається в Севастополі незайманим: російська історія виходить з Києва, усі надбання Київської Русі сприймаються як суто російські, бо «руське» — це «російське». Російська національна еліта залюбки співає українські пісні і вважає їх своїми.

ЕТНОПОЛІТИКА «З ШУХЛЯДИ», АБО МОВНА ВЗАЄМОДІЯ В КРИМУ І СЕВАСТОПОЛІ

Т. Мельник

кордоні між мовними та етнічними групами, державами, релігіями, політичними і культурними системами, ареалами відмінних економічних укладів. Це зробило його яскраво вираженою константною зоною з вельми широким спектром соціокультурних феноменів.

Відповідно до Конституції України Севастополь є містом, що має особливий статус. Його постійне населення за результатами перепису 2001 року — 377 200 чол. 71,6% севастопольців — етнічні росіяни, 22,4% — етнічні українці. Для 90,6% севастопольців рідною є російська мова, для 6,8% — українська. Історично корінними севастопольцями є лише 1 — 2% населення Севастополя — ті, хто жили у ньому до Другої світової війни, або їхні прями нащадки. Практично всі жителі Севастополя є переселенцями або дітьми переселенців з інших регіонів СРСР, переважно Росії. Для великої кількості мешканців Севастополя не є рідним містом; їхні діти, що народилися у Севастополі, мають дві (а то і три) «малі батьківщини»: окрім Севастополя — місця походження їхніх батьків. Таким чином, абсолютна більшість севастопольців не має стійкого історичного зв'язку з Севастополем, і для більшості з них історичною або «малою батьківщиною» є різні регіони Росії. Переважно з Україною, а не Росією, СРСР чи СНД, себе ідентифікують лише вихідці із Західної та Центральної України, а також наймолодше покоління, що не встигло захопити часи СРСР та російського сепаратизму 90-х років. Українська мова та українська література як предмети вивчаються в усіх загальноосвітніх навчальних закладах Севастополя. Українська мова як мова навчання використовується лише в двох гімназіях (з російською та українською мовою навчання) та школі-інтернаті з українською мовою навчання.

Україноство Севастополя де-факто є «меншиною в меншині», за своєю культурно-історичним змістом цілковито спроможне розкрити квінтесенцію цивілізаційного і духовно-культурного феномену, його творця-українця, який освоює етнічний простір, створює культурну унікальність як вагому частку інфосфери. Адже історія впродовж століть учила українців створювати затишок

реєстрацію друкованих засобів масової інформації з місцевою сферою розповсюдження. На сьогодні регулярно з цієї кількості виходить 63. Видання, котрі умовно можна назвати нейтральними, мають невеликі накладди, в основному вони передрукуюють інформацію з інших видань, а власної редакційної політики не мають. Україномовних газет і журналів у Севастополі реально не існує. Лише потужний сайт «Українське життя в Севастополі» (<http://ukrlife.org>) є суто українським ресурсом з великою кількістю відвідувань.

Телепростір між собою ділять Севастопольська регіональна державна ТРК, ТРК «Бриз» (засновник — Міноборони), заснований міськрадою «Народний канал», комерційна ТРК «Независимое телевидение Севастополя», «Первый севастопольский», продакшн-студія оператора кабельного телебачення «Девком». Разом з цим сайт «Fog Post» та «Независимое телевидение Севастополя» у своїй редакційній політиці дотримуються відверто антиукраїнської та проросійської орієнтації, надаючи споживачам адаптовану до вимог своїх фінансових спонсорів інформацію. Так цілеспрямовано породжуються ілюзії, котрі становлять потужні для місцевої громади ідентифікаційні шаблони. До прикладу, одним із стереотипів, успадкованих севастопольцями від минулого, є несприйняття стосовно себе поняття «меншина» (зневажливе «нацмен») було породженням радянських часів). Хоча в політологічному сенсі «меншина» — це будь-яка суспільна група, що не складає більшості в суспільстві, має специфічні інтереси і може їх відстоювати за допомогою механізмів мажоритарної демократії.

Домінанта «російської меншості», постійна кваліть українців сформували космополітичний російсько-радянський психоетнічний портрет сучасного севастопольця, якому начебто нав'язується етнічна культура, до якої із симпатією ще не визначився, бо й зневажає, принизливо іменує її шароварщиною. Адже загальновідомо, що оригінальні культурні явища можуть творитися лише на етнічній території, в етнічному середовищі, їм важко конкурувати з нав'язуваними і адміністративно підтримуваними. Цей факт несе негативне відчуття в процес етнічної самоідентифікації українців через цінності (мову, традицію, релігію та ін.).

Відтак, хоч регіон характеризується багатокультурним де-факто, ця багатокультурність є далеко не гармонійною. Потужною на сьогодні є суперечність між успадкованою традицією «радянського інтернаціоналізму» та непослідовністю регіональної політики.

Відчутний наслідок попередньої епохи створив умови для поверхневої символічної ідентифікації: з одного боку, відчуття себе як «жертви історії» (етнічні росіяни), з іншого — міфу пригнобленої нації (етнічні українці).

Сучасна мовна ситуація в Севастополі позначена тим, що для забезпечення комунікативних потреб на всіх суспільних рівнях використовується дві літературні мови — українська та російська, що перебувають у постійному конфлікті. Деасиміляція значної частини українського населення, греків, вірмен, караїмів, кримських татар, німців та ін. впродовж багатьох десятиліть спричинила й ослаблення їх національної самосвідомості. Наявність носіїв змішаного українсько-російського мовлення, так

Ще в XIX ст. Л. Кирпичников у своїх нотатках відзначив силу етнографічного українофільства: «...проживши певний час в Україні, відчуваєш залежність від неї ще більшу, ніж від своєї суворой і не менш поетичної батьківщини».

На сьогодні феноменологічна цілісність українства Севастополя обіймає декілька рівнів національно-культурної належності — управлінський, культурно-просвітницький та фольклорно-етнографічний. Найбільш виразним є останній.

Частина представників севастопольської еліти (політичної, ділової, військової, наукової, творчої) зберігають переконання, що Севастополь — це бунтівлива провінція, котра рано чи пізно повернеться на «круги своя». З її боку ставлення до української мови, української культури іронічно-байдуже. Український міф російської свідомості проступає, принаймні, у тому, що існування України поза Росією або окремо від неї дещо надприродне, жодної проблематики поза російського контексту не існує.

Апелюючи до політики, хочеться сподіватися, що Севастополь перестане бути основним геополітичним нервом сучасних міжнародних угод. В історичній перспективі, позбувшись звичного конфлікту необхідності з вульгарними лінощами та ідейним невіглаством, українська мова буде посідати таке ж місце, як болгарська в Пловдиві, як чеська в Карлових Варах, як російська в Нижньому Новгороді... Без цього немає майбутнього, як і майбутнього України без Криму і Севастополя.

Резюмуючи сказане, хочеться звернути увагу на те, що мовні проблеми, що виникли, по-новому акцентують питання про роль мовної ситуації для сучасної культури, для формування нової особистості, котра спроможна на високому толерантному рівні вирішувати складні питання міжкультурної взаємодії в епоху глобалізації.

Міжнародна стабільність є найважливішим компонентом національної безпеки України. У той же час у поліетнічному соціумі досить складно побудувати модель міжетнічної інтеграції, у якій всі етнічні групи мали б рівні можливості для реалізації своїх прав і не відчували свою відчуженість від громадського життя. Разом зі своїми специфічними проблемами етноси визнають у міжнародному співжитті основними: проблеми мови, освіти, представництва в органах управління. За таких умов виникає необхідність впливати на міжетнічні відносини шляхом формування високої політичної культури населення, виховання в кожного громадянина поваги до української мови як державної, терпимості до представників інших народів, а також традицій, які орієнтують на подолання етноцентризму, засвоєння етнічних і загальнолюдських цінностей.

Механізмом, котрий може поживити процес вирішення проблем, пов'язаних із мовною конкуренцією, може стати державна політика щодо Криму і Севастополя, насамперед у галузі культури, освіти та міжнародних стосунків, спрямована на самоусвідомлення громадянами України державної ідентичності, посилення престижу державної мови в суспільстві та підвищення її авторитету в межах планетарного цивілізаційного простору.

Тамара МЕЛЬНИК,
кандидат педагогічних наук, доцент
м. Севастополь

ЗА ВЕЛІННЯМ СЕРЦЯ

Тішусь, коли відвідую освітні заходи. Саме там можна побачити і відчутти, як зростає наступне покоління незалежної України, вчергове побувати і поспілкуватися в українсько-мовному середовищі. Вчителька української мови і літератури Севастопольської гімназії № 7 Валентина Терентіївна Рябка зустрічається мені на кожному з конкурсів чи конференцій. Ми нещодавно зустрілись і в розмові виявилось, що маємо не лише близькі погляди, а й немало спільних знайомих.

Вона приїхала з Черкащини до Криму за комсомольською путівкою у віці 18 років, закінчила Сімферопольський університет за спеціальністю «українська мова». В школах тоді цей предмет не вивчали і довелося працювати будівельником, секретарем райкому комсомолу, потім на кадровій роботі.

Вчителькою стала пізно, вже в зрілому віці, прийшла у школу в 1996 році і увесь час працює в одній і тій же гімназії № 7.

Валентина Терентіївна каже, що не пам'ятає, щоб був якийсь конфлікт чи хтось був незадоволений предметом. Її дітям подобається українська мова. І через це у неї багато переможців всеукраїнських конкурсів. Вона пригадує, як ще за часів Леоніда Кучми севастопольці вперше взяли участь у змаганні і її учениця Аня Ковальська стала переможницею. Разом вони їздили на урочистості до Києва, потім до Канева. І після цього Аня мала багато успіхів в навчанні і в конкурсах.

З приємністю згадує вчителька і поїздку у 2007 році на Тарасову гору в Каневі з переможцями конкурсу «Ідея соборності України: творчість Тараса Шевченка; народ, суспільство, держава, родина. Минуле, сучасне і майбутнє» Костянтинем Варочкіним та Марією Пономаренко. Перший нині – студент 2 курсу Сімферопольського медичного університету, а колишня учениця – вже студентка 3 курсу Київського національного університету імені Тараса Шевченка і вивчає слов'янську філологію.

Її учениця Аліна Осетрова у 2008 році перемогла в міжнародному конкурсі знавців української мови імені Петра Яценка, і нині успішно навчається в Таврійському Національному університеті ім. Володимира Вернадського на факультеті журналістики.

Такі перемоги своїх учнів вчителю приносять радість, душевний спокій і насолоду, бо демонструють позитивний результат педагогічної роботи. Після закінчення гімназії учні час від

часу зустрічаються з вчителькою чи спілкуються телефоном.

Валентина Рябка каже, що директору гімназії подобаються високі результати педагогічного процесу як от перемоги дітей у всеукраїнських конкурсах. Зовнішнє незалежне оцінювання теж підтверджує правильний спосіб навчання дітей, наприклад, нещодавно одна з учениць набрала 197,5 балів з 200 можливих.

Вчителька вважає, що діти люблять її предмет ще й тому, що вона є носієм української мови – народилася в українському селі, не забуває батьківську хату, і багато увібрала в себе ще з дитинства – знання свого народу, традицій, пісень – все це живе в ній. Як б речення, не розбирали, – каже Валентина Терентіївна, – я завжди можу розглянути його на народознавчій основі і дітям це і пізнавально, і корисно, і цікаво.

У неї в основному молоді колеги, і спілкуються вони часто, ходять разом на уроки, розмовляють на перервах, п'ють разом каву. У цьому році проходили семінар з української мови і літератури – разом зробили три виставки – «Українська вишиванка», «Хустка моя хустка» та «Мамині рушники». Тепер мріють разом створити народознавчий музей і вже збирають для нього матеріали.

«ВОНА ЗАВЖДИ В УСЬОМУ І НАЙПЕРША, І НАЙКРАЩА...»

15 років тому доля подарувала мені зустріч з унікальною людиною – Валентиною Терентіївною Рябкою, яка тепер є близькою і дорогою колегою.

Так сталося що вона повернулася у професію майже через 25 років і пірнула в неї сповна, самовіддано й навіть самозречено. Вона не просто йде до школи, а немов біжить з радістю, пояснюючи, що з дітьми у неї «душа літає».

Вихованці відразу відчули її щирість, любов, високість польоту, платили і платять їй своїм душевним теплом.

Знаю її ще як класного керівника мого сина. Скільки добра скільки свого життєвого досвіду передала учням! Як вони дивувались її гідності і гордості, що українка, прямоті, порядності, її

ерудованості, любові до краси, життя, людей!

Вона годинами може розповідати про свою Черкащину, своїх однокласників, яких щороку збирає (і це в наш сутєний час!) в кінці червня у рідному селі, цитувати милого серцю Шевченка, творчість якого знає напам'ять.

Вміє Валентина Терентіївна захоплювати своїм предметом, уміє дискутувати, вміє переконувати щодо важливості в житті людини таких понять як свобода і неволя, дійсність і мрія, особистість і натовп...

Дивуюсь її життєвій енергії, працездатності, силі духу і в хорошому розумінні амбітності: вона завжди в усьому і найперша, і найкраща.

Вона створила у місті перший сучасно обладнаний навчально-

методичний комплекс з української мови і літератури.

Її учні – кращі декламатори творів Кобзаря і кращі автори власних рядків, присвячених нашому генію, тому і в Канів на церемонію нагородження переможців всеукраїнських конкурсів учнівської творчості майже щороку їздять саме вони.

Її вихованці успішно проходять і зовнішнє незалежне оцінювання, і знов таки показують найкращі результати по місту.

Із року в рік вона готує найбільшу кількість переможців олімпіад, мовних конкурсів ім. Петра Яценка та інших мовно-літературних змагань.

Так, у Валентини Терентіївни педагогічний талант найвищого ступеня і за таку велику працю вона нагороджена грамотами управління освіти і науки Севастопольської МДА, міністерства освіти і науки України, а також має відзнаку «За заслуги перед

За свою педагогічну діяльність Валентина Терентіївна Рябка має знак міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України» (2002 р.), знак «Василь Сухомлинський» за підготовку переможця мовного конкурсу імені Петра Яценка (2008 р.) та численні грамоти і дипломи. Природно, що педагога тривожить не-

задовільний стан розвитку та відсутність підтримки української культури і мови в місті, розширення мовного середовища. Вчителі і за межами школи спілкуються українською, діти і на перервах підходять і запитують українською мовою. Але цього замало. Валентина Терентіївна пригадує, як запрошували виступити в школі український хор Віктора Ковальчука «Червона калина» і найпозитивніші емоції після цього виступу. Із сумом відзначає слабку співпрацю українських організацій в місті і бачить вихід у наповненні українського життя в Севастополі якісними подіями.

Вчителька севастопольської гімназії № 7 Валентина Терентіївна Рябка і надалі докладає всіх зусиль для того, щоб севастопольські діти всіх національностей досконало оволоділи державною українською мовою і впевнено вступали у кращі навчальні заклади країни.

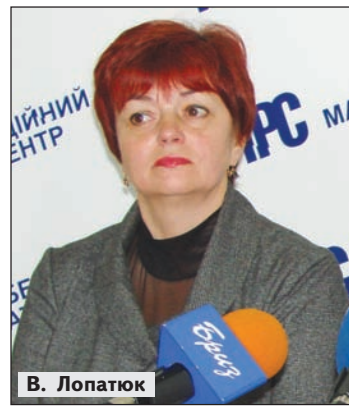
Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

На фото: серед колег по роботі (зліва направо) – Людмила Павліна Толкачова, Алла Полікарпівна Отрищенко та Наталія Федорівна Іванко; нагороді переможцям у 2007 році вручає міністр освіти України Станіслав Ніколаєнко

містом-героем Севастополем» (2009 р.).

Хай ще багато років Валентина Терентіївна залишається для учнів і колег взірцем моральності, духовної досконалості людини і прикладом для наслідування!

Валентина ЛОПАТЮК, методист Севастопольського інституту післядипломної освіти

ДВОМОВНИХ ЛЮДЕЙ СТАЄ БІЛЬШЕ... ПОКИ ДЕРЖАВНОЮ Є ЛИШЕ УКРАЇНСКА...

(МОВНЕ ПИТАННЯ – ОЧИМА СПОСТЕРЕЖЛИВОГО КРИМСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ)

На жаль, «Кримська світлиця» не має свого аналітичного центру, але «щільні» контакти читачів між собою дозволяють непогано знати ситуацію в країні. Нещодавно я зустрічав у Львові вчителя-україніста з Криму Василя Прокоповича Реутенка. Тоді кримчанин з 46-річним стажем учительської роботи в Криму був у столиці Галичини проїздом, оскільки направлявся на лікування до Трускавця. Проте, час спливає швидко, і сьогодні я вже сядив його на сімферопольський поїзд... Що цікавого побачив і почув у Галичині Василь Прокопович? Які враження повезе він у рідну Грушівку? На цю тему ми встигли трохи поспілкуватися перед відходом поїзда.

— Не знаю, до чого приведе новий мовний закон, але поки що фіксую деяке покращення мовної ситуації в країні. Це якщо порівнювати з тим, що було двадцять років тому. Колись мені доводилося говорити з більшістю відпочиваючих російською мовою. Тоді ситуація змінилася, зростає відсоток двомовних людей. Але домінує все ж російська. Викладач з Дніпропетровська, який викладає в технічному вищій розповіді, що коли заходить в студентську аудиторію, то завжди запитує: якою мовою викладати предмет? І за його словами більшість (не така вже й очевидна, але все-таки більшість) просить викладати російською. Але якби не питав, то міг би й українською викладати. Бо вже достатньо української молоді. Жінка з Первомайська Миколаївської області говорила українською і російською мовами, а її чоловік, казанський татарин, колишній офіцер – переважно російською. Проте, і він пробував вставляти українські слова, фрази... Ще я сидів я за столом з росіячкою з Дніпропетровська. Її батько офіцер, вона в Дніпропетровську пішла вже в 5-й клас. Практично не розмовляє українською, але, враховуючи обставини, це можна пробачити... Більшість же українців Сходу (попри те, що розмовляють російською, і видно, що ця мова є їхньою рідною), коли до них звертався українською – переходили на державну мову. Раніше такого не було, це певний прогрес: населення стає двомовним. Але зауважте – позитивні зміни відбулися за умов, що два десятиліття єдиною державною мовою в Україні була українська!

— А молоді? Перебування в санаторіях Трускавця дає якусь інформацію про новий уподобання української молоді?

— Звичайно. Запам'яталися дівчинка з Києва, яка вільно і дуже добре розмовляла українською, її мати також. Я був навіть здивований, що ця дівчинка навчається в російській школі... Вони обидві чудово володіють двома мовами.

— Новий закон, на вашу думку, знищить що, поки що хитку двомовність, чи суттєво не зачепить її?

— Ці нововведення робляться не заради самої двомовності. Перед виборами треба ж якось сподобатися своєму електорату... Хоча кримським татарам новий закон, може, буде й на руку. Адже тепер у державному масштабі нацменшини можуть зберігати і розвивати свої мови, якщо їхня чисельність становить 10% і більше. А кримських татар в АРК, якщо не помилюся, 13-14% буде. В останні роки я помітив, що процес русифікації кримських татар йде повним ходом. У нас є кримськотатарські класи, коли я раніше туди заходив, то чув, що діти між собою розмовляють кримськотатарською. Часто вони запитували мене, чи я знаю їхню мову? Кажу: не дуже, але трохи знаю... І вони були дуже задоволені цим, трохи вчили мене нових слів. Це було раніше. Але тепер, коли я заходжу в татарський клас, всі діти розмовляють російською. Я думаю, це навіть не від зміни влади залежить, а від того, що поступово відходить старше покоління, яке добре знало мову і стежило за мовою спілкування у родині. Це покоління відходить, зате оточуюче середовище вимагає від їхньої молоді знати російську добре. Тому кримські татари можуть трохи виграти від нового закону, якщо проявлять певну активність. Вважаю, що активними повинні бути й українці Криму, бо їх значно більше, ніж 10%.

— Які були плюси від вашого перебування в Трускавці – окрім самого лікування, звичайно?

— Місцеві трускавецькі жінки з обслуговуючого персоналу дивувалися, коли чули мою правильну літературну мову. Вони казали: «Кримчанин, а як добре розмовляє українською!» Думаю, я трохи порушив їхні уявлення про тотальну зросійщеність Криму – і це вже непогано...

Сергій ЛАЩЕНКО

З письменником Іваном Мельниковим я зустрівся в Гарнізонному будинку офіцерів Сімферополя. У серпні він відзначає своє 85-річчя, і до цієї дати тут про нього, полковника медичної служби Військово-Морських Сил України у відставці, готували святкову програму. На столі лежали робочі варіанти кольорових афіш великого формату, різні інформаційні матеріали, книги. Методисти обговорювали сценарій, і для мене це була найкраща нагода дізнатися з перших уст про всі віхи життя і творчості автора 28 книг про дітей і підлітків, які в роки Великої Вітчизняної війни поряд з дорослими у статусі синів і дочок полків воювали на фронтах і в тилу ворога, здійснюючи бойові подвиги. Загальний тираж видань російською, українською, болгарською та румунською мовами склав чотири мільйони примірників.

Лише за останніх десять років вийшло п'ять нових книг, серед яких найбільш затребуваним став збірник оповідань «Вони захищали Вітчизну», в якому розповідається про Героїв Радянського Союзу, кавалерів орденів Слави і нагороджених чотирма медалями «За відвагу», що проживають у Криму. Чотири рази перевидавався документальний роман «Сини ідуть у бій», і всі тиражі розкуплені. А збірник документальних оповідань і повістей «Ім не вручали повісток...» перевидавався вісім разів. Іншого такого прикладу немає в жодного з письменників країн СНД.

Оповідання і повісті І. Мельникова з перших рядків захоплюють читачів незвичайною долею своїх героїв. При всій одноманітності фронткових буднів кожен з них з притаманними лише йому рисами характеру розкривається неординарною особистістю і запам'ятовується як неповторний художній образ.

У МУЖНОСТІ НЕМАЄ ОБМЕЖЕНЬ НА ВІК

НА ВІЙНІ – З СІМНАДЦЯТИ РОКІВ

У біографії Івана Мельникова є епізоди, схожі з героями його книг. Йому було тринадцять років, як розпочалася війна. Він жив тоді в південному Казахстані, куди, залишившись главою сім'ї після смерті чоловіка, спочатку переїхала з села Дранка Вінницької області одна мама Ганна Григорівна. За умовами державного переселення – для облаштування і впорядкування садиби. А через рік – раною весною Ваню з двома старшими братами перевіз на нове місце дід Григорій. Там, у горах Джунгарського Алатау, старий солдат і помер у 1942 році, розповівши перед смертю внуку про те, як обороняв Порт-Артур у російсько-японську війну. Тричі поранений у 1905 році, він врятував прапор полку і вийшов з оточення до своїх.

В один день у сім'ю прийшли два похоронні листи на старших синів. Повідомлялося, що Микола і Спиридон загинули смертю хоробрих під Сталінградом. Іван тоді сказав матері: — Тепер я піду на фронт добровольцем. Відомшу фашистам за братів.

Мати зойкнула від горя, заплакала: — І ти туди ж, на смерть!

І в нього на очі напочувалися сльози, однак від свого рішення він не відступав. Який підліток тоді не рвався на фронт? Тільки вік його був не призовний. Йому не виповнилося ще сімнадцяти. Тоді він схитрував, додав собі кілька місяців і необхідний документ отримав... за подарунок дружині начальника паспортного стола. Подарунком було сало із заколотою влома кабанчика. Не захотіла після цього мати одна залишатися в чужому краю. Удвох з сином вони повернулися восени 1944 року на визволену від німецько-фашистських загарбників вінницьку землю. Звідти і пішов Іван на фронт.

Місцем призначення новобранців стала Австрія. Війна наближалася до кінця і під Віднем їхній ешелон розвернули в протилежний бік. Прибули на Далекий Схід. Було це в січні 1945 року. Мельникова з групою земляків розподілили на флот і, пройшовши курс навчання на острові Російський, він став радистом-телеграфістом.

Наступ радянських військ розпочався 8 серпня, і за кілька тижнів мільйонна Квантунська армія японців, які постійно атакували кораблі з вантажами, що йшли із США за ленд-лізом, була повністю розбита. Загинуло багато земляків Івана. Він і сам був контужений, однак від госпіталізації відмовився. У двадцятих числах серпня повітряний десант моряків-тихоокеанців, у склад якого входив Мельников, був направлений у Порт-Артур. Дізнавшись про це, японці спішно залишили місто. Десантники без будь-якого опору ввійшли в бухту Електричну.

Так Іван Мельников побував у Порт-Артурі, де воював його дід Григорій Карась, унтер-офіцер, командир гармати, що прикривала вхід в бухту. Він останній пішов з батареї. Свій четвертий хрест святого Георгія отримав за врятування прапора. Мельников з моряками піднявся на стрімку скелю. Включилися героєм, які сорок років тому захищали це російське місто, підняли на вершині прапор радянського військово-морського флоту і дали салют з автоматів.

Війна закінчилася, однак ситуація на Далекому Сході залишалася напруженою. Демобілізація відкладлася. І прослужив тут Іван ще цілих сім років без жодної відпустки. Там розпочалася літературна діяльність Мельникова. В 1948 році у флотській газеті «Бойова вахта» був опублікований його перший вірш. Він писав поетичні твори, репортажі та нариси, які друкувалися в цій газеті, а також у московському «Червоному флоті», «Казахстанській правді». Брав участь у першій творчій конференції письменників Примор'я. І все ж література ще не усвідомлювалася ним як головна справа життя, як покликання. Це прийшло пізніше, в Криму.

З ТИХООКЕАНСЬКОГО УЗБЕРЕЖЖЯ НА БЕРЕГ ЧОРНОМОРСЬКИЙ

Іван Мельников як демобілізований моряк приїхав у листопаді 1951 року на будівництво Північно-Кримського каналу. Його направили на спорудження Сімферопольського водосховища і Салгірської зрошувальної системи. Працювали на будові ударними темпами, жили в наметах. Вони стояли на тому місці, де нині знаходяться корпуси Таврійського національного університету ім. В. Вернадського. Використовуючи передові методи, сімферопольці в 1953 році зайняли перше місце у Всесоюзному змаганні молодих будівельників. Іван працював екскаваторником, був комсоргом цієї найбільшої в ті роки будови країни. Вечорами продовжував навчання, перерване війною.

Коли будівництво було завершено, він у 1955 році поїхав з друзями-механізаторами на освоєння цільних земель Казахстану в Кокчетавській області. Меліоративна бригада кримчан з травня по листопад виконала два річних плани з обводнення нових і старих сіл краю. Денну норму механізатори перевищували у вісім разів. Там, на циліні, І. Мельников отримав атестат про середню школу і в 29 років вступає у Кримський медичний інститут. Тоді ж, у студентські роки, була написана його перша документальна повість «Біля самого синього моря» — про дітей одного з краших в Україні таборів з Алушти, де він працював старшим вожатим.

Після закінчення інституту лікував хворих туберкульозом у санаторії «Старий Крим». Прагнувши стати хірургом, навчався на працях Миколи Амосова, який курирував санаторій. З відзнакою закінчивши курс спеціалізації з фтізіохірургії у Харкові, працював у Ялтинському санаторії «Долосси», потім — в од-

ному з найбільших в Україні, заснованому А. Чеховим, клінічному санаторії його імені. Провів більше двохсот успішних операцій на грудній клітці. Пацієнти говорили: «Нехай мене оперує Іван Карпович. Він дає шанс на життя».

У Сімферопольському гарнізонному військовому госпіталі, де працював 22 роки, він врятував людей уже здавалося б у безнадійних ситуаціях, вийняв одного разу осколок міни, який знаходився біля серця. По стопах батька пішов і син Віктор, працює лікарем-травматологом.

ЛІНІЯ ВОГНЮ ПРОЙШЛА КРІЗЬ ДІТЯЧІ ДУШІ

Ще студентом-медиком навчаючись у літоб'єднанні працювати зі словом, Іван почав співробітничати з Кримським радіо. Виходила тоді в ефір півгодинна передача «Кримська піонерія». Для неї і готував він матеріали, роз'їжджаючи з репортером по всьому Криму. Написав більше десяти телесценаріїв. Журналістика стала його другою професією. Одного разу в Старому Криму запросили Мельникова на вечір «Пам'ятай їхні імена». Там він вперше почув про подвиги Юрія Стоянова, познайомився з його матір'ю Мариною Григорівною. Весь вечір просидів у неї в гостях, слухаючи її повну гіркоту розповідь про долю синів, про те, що закатовані гітлерівцями Толя і Митя вважаються зрадниками. Він загорівся ідеєю встановити всю правду про юних підпільників і партизанів Старого Криму. Багато разів зустрічався з партизанами та учасниками підпілля, листувався з ними. Листів надійшло більше двохсот. Зібрані матеріали стали основою для невеликої повісті. Вона друкувалася в кількох номерах «Кримського комсомольця», а потім — у «Піонерській правді».

Не всі учасники тих подій воєнних років погодились з викладом їх

письменником. І він вирішив продовжити дослідження. Працював цілих десять років. За дозволом на публікацію нового розширеного рукопису представники Кримського обкому компартії України їздили навіть у Київ. Другий на місці Мельникова давно б здався, взявся б за іншу, більш відкриту для суспільства тему. Тільки не він. І книга «Доки б'ється серце» за назвою першого нарису про братів Стоянових і старокримських юних підпільників та партизанів вийшла у світ. Правда, рукопис все-таки скоротили вдвічі. Було це в 1969 році, а в повному авторському варіанті її опублікували через десять років у Болгарії.

Письменник продовжив збирати відомості про подвиги юних солдатів Великої Вітчизняної війни. І кожен його пошук увінчувався новим оповіданням чи повістю. Їх друкували газети і журнали, траслювали по радіомовленню і телебаченню, включали в колективні збірники.

Творчістю І. Мельникова та його документальними оповіданнями зацікавилися в Києві. З резолюцією ЦК комсомолу України його було направлено у видавництво «Молодь». Там прочитали рукопис і сказали автору: «В тебе літературні оповідання, а ми — суспільно-політичне видавництво». Переадресували їх у «Веселку». П'ять років рецензенти рекомендували переробити то одне, то інше оповідання. Не давали книжки ходу. А в 1991 році рукопис взагалі повернули назад автору як літературу комуністичної епохи, поліграфічний набір розсіпали.

Забрав свій труд І. Мельников і видав у ветеранську організацію Криму. Її голова — контр-адмірал Павло Максимов сказав йому тоді: «Ми знайдемо можливість видати книгу в Криму». І в кінці 1998 року таке рішення було прийнято. Воно стало чудовим подарунком письменнику в переддень Нового року.

— Ваш рукопис зайняв перше місце у конкурсі на видання соціально значущої літератури до 55-річчя визволення Криму від фашистських окупантів, — сказали йому по телефону з Республіканського комітету АРК з інформації. — Приїжджайте.

Він швидко зібрався і поїхав з дружиною. Сам не міг, був тоді на чотири роки розбитий паралічем. Визначили обсяг книги і строки її випуску. День і ніч сидів письменник за робочим столом, переробляючи книгу відповідно до нового часу. І в 2000 році збірник під назвою «Ім не вручали повісток...» вийшов із друку тиражем три тисячі примірників. Текст настільки сподобався читачам, що за один рік книга перевидавалася ще три рази по три тисячі примірників на замовлення Міністерства освіти і науки АРК, Севастопольської міської організації ветеранів. За цю книгу в 2001 році І. Мельникову було присуджено Премію АРК і присвоєно звання заслуженого працівника культури Автономної Республіки Крим.

За десять років, що минули з часу першого видання цього збірника, він перевидавався вісім разів. В останнє, восьме видання автор включив шість нових документальних розповідей, написаних у 2009 – 2011 роках і опублікованих у цей період з продовженням у кількох номерах газети «Флот України». З 320 сторінок першого випуску у видавництві «Таврія» книга потовстшала до 550 сторінок за рахунок оповідань: «Заповідано вижити», «Чапайонов», «Партизанська попельюшка», «Гвардії ефрейтор», «На чужому березі», «У п'ятнадцять дівочих років».

— Я багато разів писав про Валентину Козіну як трудівницю, Герою Соціалістичної Праці, лауреата Державної премії колишнього Союзу. Вона — єдина в світі доглядала сто тисяч курей-несучок на птахофабриці «Південна», — прокоментував мені І. Мельников. — А в оповіданні «У п'ятнадцять дівочих років» вона вперше розкривається як відважна розвідниця Північного з'єднання партизанів Криму.

Розголос про цю книгу пішов по всьому Союзу такий великий, що всеросійська газета «Ветеран Росії» оголосила конкурс кращих рецензій і розповідей школярів про неї. А нагородою для переможців — чотирьох учениць школи №8 з міста Балашово Саратовської області стала поїздка в Крим і зустріч з автором та його героями. Вона відбулася в Російському культурному центрі Сімферополя. Учениці зі своєю вчителькою та письменником побували в Євпаторії, Алушті та Севастополі. А через деякий час він сам із трьома вже дорослими героями своїх оповідань був їхнім гостем на саратовській землі.

На початку 2004 року за рішенням парламенту Криму видається документальний роман І. Мельникова «Сини ідуть у бій», який відразу ж став найбільш читабельною книгою року. В Росії він визнаний кращою книгою 2004 року на військово-патріотичну тему.

— Це головна моя книга, — говорить письменник. — Вона чотири рази видавалася російською мовою, а нині говеться до друку українською її п'яте видання.

За цю книгу автор, єдиний серед російськомовних письменників країн СНД, удостоєний двох дипломів — Союзу письменників Росії «За служіння Вітчизні» та Міжнародної академії наук педагогічної освіти «За безцінний вклад в освіту і виховання поколінь патріотів Вітчизни».

ОРЛЯТА ВЧАТЬСЯ ВИСОКО ЛІТАТИ

— Іноді я чую від деяких критиків Великої Вітчизняної війни правдиві, однак гордіться тут нічим, тому що бути цього не повинно було, — пише автор у післямові до книги «Ім не вручали повісток...» Справді, антигуманно позбавляти дітей дитинства. Та правомірно запитати: а життя позбавляти можна? Адже фашизм позбавляв дітей і даху над головою, і їжі, і тепла, і батьківської ласки, і права на освіту, і навіть... самого життя.

В Керчі фашистські окупанти наказали батькам відіслати дітей до школи. Рано-вранці 245 дітей з книжками і зошитами пустилися в дорогу. Вони більше не повернулися. Коли фашистів вигнали, то за вісім кілометрів від Керчі у глибокому яру на Багерівському шосе було знайдено 245 трупів. Цілий рік, заповнений дитячими тілами!

Із книг Івана Мельникова читачі дізнаються, яких звіряться катувань зазнали від гітлерівців Толя і Митя Стоянови, Сергій Талдикін і Гена Суботін, Ляоня Димченко і польський Гаврош — Климон Кадюк. А що чекало на тих, кого відправляли в Німеччину, в колону до яких потрапив Миколка Крупський?.. У кращому випадку — рабська праця, у гіршому — табори смерті... Проти цього й боролися діти разом з батьками, відстоюючи своє право на вільне і щасливе життя в своїй країні.

Дві третини книги «Ім не вручали повісток...» — це розповіді про синів і дочок фронтів армійських полків. Севастопольська дівчинка Зіна Подольська у тринадцять років захищає рідне місто від фашистів, а через кілька місяців під Керчу стає лейтенантом медичної служ-

би. Однак вона відмовляється від офіцерського звання, йде на фронт рядовим бійцем і стає єдиною в світі 14-річною дівчинкою — водієм танка Т-34! Вона оволоділа цією професією лише для чоловіків всупереч армійським правилам і під Тернополем отримала звання гвардії сержанта танкових військ.

Командиром протитанкової гармати стала юний старший сержант-артилерист Лера Соколова. На її рахунок — десять підбитих фашистських танків. За героїзм її нагороджено трьома орденами Вітчизняної війни і двадцятьма медалями, в тому числі медаллю «За відвагу». Тома Воловик була єдиною 14-річною дівчинкою серед прославлених на цілий світ героїв «Малої землі». У неповних 17 років повернулася з фронту до себе додому в Сімферополь Зіна Радіонова з чотирма бойовими орденами і двадцятьма медалями солдатської доблесті. Є особливі заслуги на війні в партизанки Каті Кириленко, юної санітарки госпіталю Валі Таран та операційної сестри фронтового госпіталю Валі Іванові.

Немає рівних серед усього загалу армійських хлопчиків подвигу військових розвідників Сашка Бондарчука і Павлика Ларишкіна. Прославленому моряку Віті Савченку не було й 14 років, коли він захищав «Малу землю» в складі 393 окремого батальйону морської піхоти, брав участь у визволенні Болгарії. Хлопчик з Краснодарського краю Миколка Крупський став хоробрим кримським партизаном. А Валя Котик — єдиний в Україні підліток, удостоєний за свій подвиг звання Героя Радянського Союзу.

Був бій від утрат. Однак багатьох війна провела живими через сто смертей і, пізнавши солдатську долю, вони тепер самі розповідають про неї правду сучасним дітям. Скільки радості було, коли І. Мельников приїжджав на такі зустрічі з героями своїх книжок! Вони були почесними гостями «Артека» і «Молодої гвардії», почесними делегатами зльотів школярів Криму та України. Після виходу своєї першої книги «Біла самого синього моря» в 1960 році її автор провів по 150 лекцій у рік. І цей лекційний практикум продовжується ним і нині, лише географічні рамки його розширилися, давно перетнувши межі півострова. В 2009 році, наприклад, І. Мельников на запрошення губернатора побував у Курській області, де зняли про нього фільм. Виступав у Белгороді, Краснодарі, Новоросійську та Москві. На замовлення Міністерства Росії було видано його книгу «Ім не вручали повісток...» російською мовою.

У 2010 році провів більше двадцяти зустрічей у Білорусі, у 2011 — в різних регіонах України. Весною 2012 року здійснив презентацію своїх книг у школах Києва та Одеси. Нині письменник творчо опрацьовує укладений ним і виданий у 2008 році колективний збірник «Вони захищали Вітчизну». Половину обсягу — двадцять друкованих аркушів займають його тринадцять оповідань. Доповнені новими творами, вони будуть видані авторською книгою «Країну закрили собою».

— Під час зустрічей з школярами я ще і ще раз переконався в тому, що тематика про дітей-героїв Вітчизняної війни дуже потрібна нашим дітям, якщо ми хочемо, щоб вони вирости розумними, мужніми, сміливими, чесними, мали в своєму серці доброту, повагу до рідних, до всіх, хто допомагає їм стати майбутнім своєї країни, — говорить письменник. — І думається мені, що заради цих дітей, яким так хочеться бути схожими на синів і дочок полків, варто було присвятити своє життя пошукам невідомих юних героїв. Сотні довгих і коротких доріг. Сотні зустрічей з рідними, близькими тих юних героїв, хто не повернувся з війни, розмови з їхніми друзями, командирами, однополчанами. Зустрічі з синами і дочками полків, яким пощастило повернутися додому. Все для того, щоб записати їхні спогади, відтворити героїчне минуле підлітків, яким не вручали повісток. Мої діти-герої — історичні, реальні. Все, що написано мною, — подяка їм, пам'ять про них.

Валентина НАСТІНА

Іван МЕЛЬНИКОВ

ВІРНІСТЬ КЛЯТВИ

(З КНИГИ «ІМ НЕ ВРУЧАЛИ ПОВІСТОК...»)

НЕ ЧЕКАЙ МЕНЕ, МАМО

Білясто-сірий туман, ніби настояний на пороховому диму, поволи сповзав з Мекензієвих гір, затулюючи Севастопольську бухту. З боку Дуванкоя* все ближче підповзали артилерійські вибухи. Ухвало то біля Графської пристані, то поблизу Костянтинівського рavelіну, то раптом високи фонтани вибухів піднімалися на території заводу Орджонікідзе, де вже другий день горіли майстерні.

У центрі міста, біля напівзруйнованої стіни, біля Зеленої гірці, сидів на камені хлопчик років тринадцяти, кирпатий, з круглим, рум'яним, мов у дівчини, обличчям, засіяним ластовинням.

— Далекобійні б'ють, — тоном знавця пояснив дівчинці, що стояла поруч, зрідка даючи їй глянути у бінокль. — Бачиш крейсер? Зараз він ударить з головного калібру своїх гармат.

Справді тієї ж миті крейсер «Червоної Крим» дав залп з гармат. Відкрили вогонь й інші кораблі. Та невдовзі бухту заволокла густа пелена туману, і тепер тільки за пострілами можна було здогадатися, що зав'язалася чергова артилерійська дуель між захисниками Севастополя і ворогом, що рвався до міста. Чорноморці зупинили фашистів біля підніжжя Мекензієвих гір, стійко стримуючи натиск 11-ї німецької армії. Саме здіти, з-під Дуванкоя, били по Севастополю ворожі гармати.

Коли стихли вибухи, стало чути, як шурхотить сухим листям вітер, кружляючи його по бруківці безлюдних вулиць.

— Миколко, чуєш, Миколко! — мовила дівчинка, не відриваючи бінокль від очей, в окулярах якого було лише одне скло. — Уже нічого не видно і навіть не чути.

— Ударили по них добряче, от і замовкли, — відповів Миколка, забираючи у дівчинки бінокль. — Нехай знають наших чорноморців!.. Ех, якби мені...

— А ти хотів би попасти туди, на саму-самісіньку передову?

— Що з того, — зітхнув хлопчик. — Я, скажу тобі, Зіно, як другу, уже двічі тікав. Батько навіть ременем відшмагав. Сам, бач, у громадянську, таким, як я, пацаном, юнгою був на кораблі, а мені — «сиди вдома». Однаково втечу! Дочекаюсь, поки його підводний човен піде на завдання, і утечу.

— А коли не візьмуть, скажуть, що маленький?

— Візьмуть. Адже я мужчина! Це ваша, жіноча справа — сидіти вдома... Правда, у санітари і жінок беруть. Ось Олю вчора в Інкерманський госпіталь узяли.

— Олю узяли?! — здивувалася Зіна.

З Олею, старшою сестрою шкільного друга, Зіна частенько сварилася, захищаючи Миколку від несправедливих нападок. Та наприкінці травня у них налагодилися гарні стосунки, особливо після шкільної спартакиади, де Зіна зайняла перше місце з гімнастики й плавання, побивши рекорд Олі, який вона утримувала кілька років. А зараз Оля знову випередила її. Правда, Оля на три роки старша, але на зріст вони однакові. То чому ж Олю узяли, а її відмовили? Тільки вчора Зіна ходила в Учбовий центр Тсоавіахіму. Старенький худорлявий методист, поправивши окуляри на перенісі, і, змирявши гострим поглядом дівчинку, філософськи пояснив:

— Бойовий санітар — це бойовий санітар! Якщо не сьогодні, то завтра його можуть узяти на поле бою. А туди, шановна, беруть тільки в шістнадцять, і то не кожного. З тобою ж, піонерко Подольська, й розмовляти ніхто не стане.

Висока на зріст, струнка дівчинка з тугою довгою косою за спиною, опустила чорні очі. Що вона могла заперечити методисту? Й справді нещодавно минуло тринадцять років. Що з того, що вона чемпіон серед юніорів з плавання і гімнаст-

* Нині Верхне-Садове

тики, має значок «Ворошиловський стрілець»? Усе це не йде у рахунок, бо їй лише тринадцять, усього тринадцять. А ось Олі — шістнадцять, і її взяли.

Зіна сіла поруч з хлопчиком і, глянувши запитливо в його сірі очі, сказала, переходячи майже на шепіт:

— Миколко, а я довірю тобі свою таємницю. Поклянися, що нікому не скажеш.

— Дам свою голову відтяти! — мовив хлопчик, провівши нігтем великого пальця по шиї.

— Так ось, я теж вирішила будь що піти на фронт. У медсанбаті майже домовилася. А вже як попаду туди, то на фронті буду скоріше за Олю. Ось побачиш!

— Ти дівчинка бойова. Якщо додаси собі років зо три, обов'язково візьмуть, — впевнено підтримав дівчинку Миколка.

— Я так і зроблю, ось побачиш, Миколко, так і зроблю. А зараз...

Зіна замовкла, озирнувшись навсбіч і зняла з шиї піонерський галстук. Розстелила його на колінах, приклала до нього два пальці: — А зараз давай поклянемось, ніби на прапорі нашої-му.

Миколка поклав свою праву руку на піонерський галстук і промовив лише одне слово: — Клянусь!

— Ні, ні! Треба більше, треба сказати все, все до кінця. Мені здається, треба ось так. — Вона трохи помовчала, потім розпрямля плечі і, зсунувши суворо брови, урочисто сказала: — Я, піонерка Зіна Подольська, клянусь стати бійцем Червоної Армії і разом з героїчними захисниками Севастополя громити фашистську сволоту, поки битиметься у моїх грудях серце, поки тектиме по жилах моїх кров! У боротьбі з ворогом віддам усі свої сили, а коли знадобиться, то й усю свою кров, до єдиної краплі! Буду вірна цій клятві до цілковитого розгрому фашизму, до кінця свого життя!

Миколка захоплено дивився на свою подругу; він вперше бачив її такою зосередженою, серйозною, ніби враз подорослішою. Слідом за нею повторив клятву так само урочисто і широко. І тоді Зіна поцілувала свій галстук і заховала в кишеню курточки.

Ці діти вирости в легендарному Севастополі, вони з раннього дитинства знали про його героїчну історію, кожна клітинка їхнього тіла була просякнута любов'ю і відданістю своєму місту. І усі вони — хлопчики й дівчатка, хотіли бути такими, якими були в усі часи герої Севастополя. То ж хіба могла бути іншою клятва?

Прийшовши додому, Зіна в той же день відірвала косу, знула мамині туфлі на високих каблучках і вперше припудрила обличчя. Йї здавалося, що так вона виглядає дорослішою. Глянувши на себе в дзеркало і ще раз поправивши коротку стрижку, Зіна пішла в медсанбат.

Сивоволосий фельдшер з двома нашивками поранення на грудях прискіпливо оглянув постать дівчинки. На зріст ніби схожа на шістнадцятилітню. І вже була тут. Гарна дівчинка, уміла, бойова. І все ж...

— То скільки, кажеш, тобі буде років? — перепитав він.

— Та ж шістнадцять, ще позавчора минуло, — чітко відповіла Зіна і почервоніла.

— Ну, якщо позавчора, тоді інша справа, — лукаво посміхнувся фельдшер, підкрутив вуса і почав оформляти картку курсанта.

...Закінчити курси Зіні не довелося. Прийшовши у медсанбат старший лейтенант і сказав:

— Дівчатка, доचितесь потім, коли розіберемо фашистів. А сьогодні

десятьох бажаючих прошу здати мені свої картки, за годину виїжджаємо на передову.

Зіна здала свою картку і, відійшовши убік, замислилася. Як же побачити маму, як повідомити, що вона йде на фронт? Та й що скаже мама? Коли вона записалася на курси саніструкторів, мама схвалила: «Гарну справу знайшла, доноу. Може, після війни лікарем станеш».

А тепер — на фронт. Уявивши, як заплаче мама, як приказуватиме, Зіна вперше здригнулася. Та рішення свого вона не змінить. Треба бути неситною, стояти на своєму. Адже клялася... На галстук присягалася...

Мами вдома не було, і Зіна відчула одночасно і полегшення, і смуток. Та своїми переживаннями займатися було ніколи. Треба було поспішати: вона розгорнула пакунок, який принесла, і перш за все ушила пілотку, що виявилася надто великою. Потім одягла військову форму: мамо рідна, та на ній все обвисає! Гімнастерка до колін, штани волочаться по землі. Дещо квапливо підшила, дещо зашпилила, підперезалася ременем і глянула в дзеркало.

— Ну, здрастуй, червоноармієць Подольська! — сказала сама собі, схопила зошит і швидко написала: «Дорога мамочко, не чекай на мене сьогодні. Іду на фронт захищати наш рідний Севастополь. Я обов'язково повернуся, ось побачиш. І навідуватиму тебе, мамочко. Цілую, Зіна».

СТЕЖКОЮ МАТРОСА КІШКИ

У тісній, наскрізь продимленій цигарками землянці біля грубки-буржуйки сиділи четверо моряків. Один з них розливав за чайника окріп. На «хліб та сіль», сказані Зіною тихим, боязким голосом, ніхто не відповів. Мабуть, не чули її. Вона знала, що від постійної стрілянини глухнуть.

— Доброго здоров'я! Я тепер ваш саніструктор! — голосно і дзвінко вигукнула дівчинка.

— Ось це по-нашому, по-матроськи, — хрипкуватим баском відповів за всіх старшина, з обличчя трохи схожий на матроса Кішку. Він пригладив вуса, розпрямив мускулисту спину і, виструнчившись, відрпортував:

— Відділення розвідників вітає свого саніструктора й запрошує покуштувати флотського чаю. Рапорт прийняв командир відділення, старшина І статті Василь Шуригін!

Стримуючи посмішки, моряки розступилися, пропускаючи Зіну до нар. Показали, куди покласти речішюк. Примостившись на краєчку дерев'яного помосту, дівчинка крядькома розглядала моряків. Усі високі на зріст, кремезні, справжні тобі богатири. Старшина тицьнув їй у руки котелок з чаєм. Котелок був дуже гарячий, і дівчинка з гуркотом опустила його на табуретку.

— Нічого, хлопче, — діловито зауважив Шуригін, — звикнеш. Зараз тільки чаєм і зігриваємось. Правда, якщо ваш Ескулап змилюється, то підкине іноді й міцніший напій.

— Це ж який Ескулап? — не зрозуміла Зіна.

— Ну й медицина... Був такий бог медицини у греків. Ну, та про Ескулапа потім, а зараз ось що, юнго, — лукаво примружившись, сказав Шуригін. — У розвідників є золоте правило: добувати «язика» ходять усі, не виключаючи медицини. Прикинь лишень — біля фашистського окопу мене поранило, і що я гукатиму: «Дядечку фріце, перев'яжи, будь ласка, мою ніжку і віднеси до наших!» Зрозумів? Тож прямий тобі резон з нами у розвідку ходити. Усвідомив, хлопче?

— Угу! — відповіла Зіна.

— Не «угу», а так точно! — Так точно, ходитиму у розвідку! Якщо... якщо візьмете, звичайно.

— Чого ж, уважимо бойового санітара. Коли-небудь візьмемо, — напівжартома, напівсерйозно побіляв старшина, одягаючи на ходу бушлат.

(Продовження в наступному номері)

В'ЯЗЬ СТОЛІТЬ НА БІЛІЙ СКЕЛІ

(Закінчення. Поч. у №32)

У 1990 році після 70-річної перерви в Джуфт Кале відновилися щорічні зустрічі караїв. У травні 1993 року тут було відзначено 120-річчя Хаджі Серая Хана Шапшала. У 1997 році вперше відкрито проведено молебні в кенасі, а в 1999 — святкування з нагоди відродження караїмського храму в Євпаторії. Він єдиний з культових споруд етносу, повернутий йому як національна реліквія. Після реставрації в ньому розмістили традиційні караїмські речі: одяг у національному стилі, посуд, домашнє начиння, збирати які першою почала Тамара Кошуль ще тоді, як у приміщенні знаходився гуртожиток для дівчат. Зібралось їх стільки, що для демонстрування всіх їх у музейній експозиції не вистачило місця. Нині кенаса караїмів разом з культовими спорудами інших релігійних конфесій входить в екскурсійний туристичний маршрут «Малий Єрусалим» у старій частині міста як одна з його історичних пам'яток.

Ще одна гордість національної общини в Євпаторії — санаторій «Чайка», який побудувала для дітей різних національностей за власні кошти караїмська сім'я Гегелович. А в Сімферополі, де проживає одна з найбільших груп караїмів, їхнє національно-культурне товариство «Чокрак» («Джерело») багато років поки що безуспішно добивається від місцевої влади передачі йому приміщення кенаси. За дозволом розміщеного нині в ній Кримського радіо (ДТРК «Крим») караїми збираються у дворик біля неї у дні своїх національних свят. Приходять на молебень в основному люди старшого віку. А молодіший інтерес проявляє до найдревнішої пам'ятки караїмської культури в Джуфт Кале. Враховуючи це, асоціація караїмів п'ятнадцять років тому прийняла рішення створити етнокультурний центр «Кале».

І поїхали з того часу в Бахчисарай люди з різних місць не просто подивитися на святиню, а працювати. Влітку вони домовлялися між собою, брали на своїх роботах відпустки і приїжджали на два тижні сім'ями показати дітям місце предків. У той час, коли молодші члени родин під керівництвом Софії Ялпачик з Мелітополя, колишньої вчительки, а нині пенсіонерки, вивчали караїмську мову, яку вона знає з дитинства від батьків, обов'язково нею віталися вранці, а ввечері бажали один одному доброї ночі, старші брали в руки лопати і розкопували зруйнований і засипаний біля підніжжя кріпосного обриву колодязь. Прихований зовні від сторонніх, він був одним із світових відкриттів древніх гідротехнічних систем у місці, де вода завжди цінувалася на вагу золота і її постачання було не лише важливою, а мабуть, головною умовою існування.

Відомостей про підземні гідротехнічні споруди фортеці до недавньо-

го часу було дуже мало. У таємницю їх розташування старійшини посвячували обраних народом вождів після зведення в сан, що відбувалося на ритуальному майданчику фортеці. Носієм цієї інформації був останній гахан кримських караїмів Хаджі Серая Хан Шапшал, батько і дід якого — вихідці з фортеці. Її і передав нинішнім поколінням караїмів його племінник Семен Шапшал (1903-1989). Зокрема, в публікації 1895 року С. Шапшал писав: «Караїми стійко трималися в своїй неприступній фортеці і відбивали напади грабіжників. Вони могли витримувати тривалу облогу завдяки тому, що поблизу Малих воріт Кирк Єра знаходився підземний хід до джерела біля підніжжя скелі».

Колодязів було два. Обидва знаходилися за межами міста. І як же вони були влаштовані? Один з них — Тік-кую, що означає «прямий», був вирубаний у скелі під величезною ущелиною, перекритою кріпосною стіною. До нього вели таємні підземні ходи, по яких жителі спускалися вниз і носили воду. Для охорони джерела на виступах скелі були влаштовані печери, звідки воїни зверху обстрілювали ворогів, які намагалися захопити його.

Друге джерело — Копка-кую (відро-колодязь) являло собою вертикальну шахту, прорубану з фортеці у велику природну печеру, зі стін якої колись сочилася вода.

Давним-давно підійшли до фортеці вороги, а хазари, які жили в ній, ворота закрили. Не змогли нападники прорвати оборону і стали чекати, коли спрага змусить обложників здатися. Довго тривала облога. Під час штурмів захисники відбивалися від нападників запасними біля стін каменями і кістками тварин, розібраними огорожами і кип'яченою водою, а одного разу в найбільш критичний момент кинули вниз на їхні голови корзини з вуликів. Розлотовані бджоли почали нещадно жалити загарбників. Розгубившись, вони ні з чим відступили від непокореного міста. І тоді вирішили дізнатися, звідки жителі беруть воду. Послали в фортецю купців-лазутчиків, і ті вивідали у добродушних городян їхні секрети. Тієї ж ночі вороги завалили Тік-кую камінням і зруйнували стінку Копка-кую. Щоб населення фортеці не відновило водопостачання, вони влаштували біля колодязів засідки. Довго продовжувалася ця боротьба. Потік повітря випарив відро-колодязь, а камені «випили» воду в Тік-кую. Засипаний землею, він був перейменований в Сокур-кую (сліпий, неіснуючий). А жителі старанно збирали атмосферні опади, накопичували воду в басейнах, привозили її в місто на конях та осликах. Так і жили.

Після вивчення літературних джерел, архівних матеріалів, переказів, опитування старійшин, аналізу геологічної обстановки пошукові розкопки на території фортеці розпо-

чали представник караїмського етносу — доктор геологічних наук Ю. Полканов, кандидат геологічних наук Ю. Шутов та інструктор з туризму, майстер спорту, заслужений тренер України О. Грибенников. На другий день робіт у серпні 1998 року вони розкрили гірло колодязя. Після цього до них приєдналися співробітники Інституту мінеральних ресурсів, центру спелеотуризму «Онїкс-Тур», караїми місцевих общин, Литви, Польщі. Трудилися росіяни, українці, білоруси, кримські татари, греки — всі небайдужі до долі древньої культури.

На глибині 25 метрів пошукові розкрили 100-метрову підземну галерею Алтин Мердвен (Золоті сходи) з квадратним перерізом два на два метри. Майже на всій її довжині вирубано східці, а на склепінні в нижній частині видно нечіткі пізні надписи (частіше кіптявою), виконані караїмським курсивом, рідше латинню та арамейським квадратним шрифтом, типових імен і прізвищ кримських караїмів Ходжаш, Синан, Чанак.

Колодязь, стовбур якого — 45,5 метра, на глибині 27 метрів розширився майже до 5 метрів за рахунок похилого гвинтового ходу «равлик», який починається від порталу галереї. Проведені роботи з видалення ґрунту дозволили знову перетворити його із «сліпого» у «зрячий» і повернути йому первинну назву Тік-кую.

Вражає масштабність споруди, яка може вмістити до кількох сотень чоловік. І не такими вже фантастичними здаються після цього давні перекази про князя із загоном воїнів, які під час облоги фортеці несподівано зникли, щоб потім з'явитися в тилу противника і раптово його атакувати. Легенди та інші форми фольклору караїв, очевидно, приховують у собі не одну розгадку древнього народу, оскільки містять дивоміри реальних подій.

Нині рівень води в колодязі опустився глибше і він частково заповнюється за рахунок мізерних надходжень атмосферних опадів з поверхні. Система повністю розчищена та обладнана для відвідання центром спелеотуризму «Онїкс-Тур». У 2005 році з нею ознайомився Президент України.

ЗНАКИ ЖИТТЯ НА КАМ'ЯНИХ ПЛИТАХ

Поряд з фортецею в долині під горою розташоване родове кладовище-святилище Балта Тиймез, що в перекладі означає «Сокира не торкнеться». Його назва пов'язана із збереженням до наших днів вірванням древніх предків сучасних тюркських народів у духів і шанування священного дерева — дуба. На кладовищі росте близько двадцяти дубів, вік яких оцінюється в 300-600 років. Вважається, що «спілкування» з ними дає силу, мужність і мудрість, допомагає у важких обставинах, дозволяючи вибрати правильне рішення. Тому за древньою традицією багато років підряд караї прагнуть хоча б один раз у рік здійснити паломництво і доторкнутися до священних дубів.

Поклоняються їм у певній послідовності з урахуванням напрямку руху сонця. Паломники залишають біля дубів палиці і землю з місця проживання. З собою виносять по жмені священної землі. Її бережливо зберігають як талісман, беруть у далекі поїздки, використовують у похоронних обрядах.

Култ священних дубів караїми ніколи не афішували, а періодами, наприклад, у роки радянської влади здійснювали таємно. Ця тема у віруючих заборонена і понині. Вони хворобливо реагують на зайву цікавість і перебування в святилищі сторонніх. І небезпідставно. З надмогильних пам'яток, яких на тридцять гектарів зосереджено до десяти тисяч, викрадається цінний мармуровий матеріал, у першу чергу білі плити. Приміром, плити з

дитячих могилок виносять у звичайних рюкзаках. Пошкодження надмогильних пам'яток та інші акти вандалізму супроводжуються розпиванням спиртних напоїв і засміченням території порожніми пляшками. Учасники табірних зборів щороку прибирають її, очищують від сміття доріжки, а в 2011 році за допомогою спеціальних механізмів повернули на місце 170 надгробків.

Всі види пам'яток дорослим і дітям розділені на чотири групи. Їх фотографують з різних позицій, замірюють розміри, записують зафіксований на них інформаційний матеріал, замальовують орнаменти, символи, знаки та інші мітки, розшифровують смислу яких може стати темою наукових досліджень. Незважаючи на те, що це унікальне кладовище, якому немає аналогів у світі, знаходиться поза межами зони Бахчисарайського історико-культурного заповідника, в якій входить печерне місто Джуфт Кале, в ньому також проводиться екскурсія за спеціально розробленими маршрутами.

Отримані від туристичних потоків щороку більше одного мільйона гривень спрямовуються на відновлення об'єктів фортеці. Кілька років тому, наприклад, було відремонтовано дах на садибі Аврама Фірковича (1786-1874) — відомого карайського вченого-археолога, богослова, вчителя і колекціонера. Він проводив дослідження в святині з 1839 року до кінця життя, результати яких викладені в книзі «Каміні пам'яті» (Вільно, 1874). У ній описано понад 700 пам'яток караїв з різних місць Криму, в тому числі 564 — з Балта Тиймез. У кенасі після реставрації стіни відкрито виставку «Релігія кримських караїмів», яка сезонно діє з травня по жовтень. Над її оформленням працювали молоді спеціалісти музеєзнавства та охорони пам'яток історії та культури, троє з яких здобули цей фах у Кримському університеті культури, мистецтв і туризму за направленням асоціації кримських караїмів «Кримкайлар». До їхньої пошукової і дослідницької роботи в долині рік Кача та Альма вздовж Бахчисарайської траси, де компактно проживали в минулі віки караїми, влітку приєднуються всі, хто приїжджає на двотижневий табірний збір у Джуфт Кале. Протягом кількох останніх років у ньому беруть участь представники Всеукраїнського інформаційно-культурного центру. Розміщуються його учасники в наметах і спальниках під відкритим небом.

— Це єдина можливість для караїмів поспілкуватися в неформальній обстановці, посидіти біля багаття, приготувати на ньому і скуштувати страви національної кухні, послухати фольклор і мудрість старожилів етносу з Криму, Литви, Росії, Туреччини, — розповіла мені Тетяна Полканова, вчений секретар наукової ради асоціації.

Вони згадують відомих предків, обговорюють своє історичне минуле, доповнюють видані про нього книги новими, опублікованими в періодичні статтями, розшуканими в архівах документами і фактами, а потім на їх основі продовжують розпочати в попередні табірні збори розкопки в глибину скелі, плану-

ють на місцевості нові. З їхньою участю, зокрема, відновлено в садибі А. Фірковича сіновал-кофейню і навіть знайдено скарб старовинних монет.

Діти дуже люблять походи на Бурунчак, відкриті місце на Кале, де здавна хлопчиків навчали військовому мистецтву і давали клятву на вірність народу. Нині там можна покататися на коні і навчитися триматися в сідлі. Проводяться фольклорні вечори, спортивні змагання для дітей і дорослих, конкурси малюнків і національних сімейних страв. На їх дегустаціях у садибі з колодязем визначаються найсмачніші квіти, чабан-каурма, смажена з соком кефаль, бринза і сир у салатних листках, торт з вишнями і, звичайно, караїмські пірижки.

Суворий контроль за розпорядком дня і правильним харчуванням у таборі багато років підряд здійснює Галина Гладілова-Ормелі, голова Сімферопольського караїмського товариства «Чокрак». Вона тримає в руках ту єдину стрічку від бабусь до внуків, що не дає забути про свої витоки, розповідає дорослим і маленьким слухачам історії з життя етносу, про містофортецю, побут у ній, казки, загадки, прислів'я і приказки, почути від своєї мами Тамари Ісааківни Ормелі, старійшини караїмів, яка у свої більш як 90 років кожного разу на відкриття табірної збору пече для учасників святковий кілбасич.

Нині в асоціації скрупульозно вивчають в архівах документи про Караїмський дім. Його ще називали Будинком паломників, від якого збереглися до цього часу лише залишки фундаменту. Це був справжній палац із білого каменю і мармуру з великими вітражними вікнами, збудований у 1898 році. Якщо йти нижньою стежкою, здавалося, що він немов висів у повітрі над обривом. Караїми мріють відновити його і створити на цьому історичному місці предків музей-заповідник. За їхніми розрахунками плани ці реальні і здійснити їх можна буде за три роки.

За багато віків Джуфт Кале із середовища проживання з військовим захистом і жорстким регламентованим релігійною ідеологією способом життя і психологією караїмів трансформувалася в місце народження народу. Духовні пріоритети розвитку з релігійних змінилися на національно-моральні, в яких, зокрема в культурі, мові, фольклорі, звичаях, нормах поведінки та національній кухні, до цього часу збереглися язичницькі пласти. Доторкненься до каменів, відтравленних сонцем, вітрами, руками предків, і немов оживають древні легенди про дорогу, по якій пройшов кам'яний дощ, як бджоли врятували місто від захоплення нападниками, про чудесного коня, бранника дядька Юсуфа, тітоньку Гулошу...

Відновлюється нитка пам'яті як пізнання себе, своїх коренів, історії та культури народів півострова, світу. У неї — свій неповторний, ні на кого не схожий слід людей принципів, вимогливих, безкомпромисних і водночас обов'язкових, щедрих на гарячу любов і душевну теплоту.

Валентина НАСТІНА

ВЖЕ І В ПІЦЕРІЇ ЦЕНЗУРА?!

Скажу відразу — мав завжди підозри до закладів громадського харчування. Єдина письмова подяка від мене була за майстерно приготоване чахохбілі з курчати в одному із сімферопольських кафе років 20 тому. Неадекватні ціни, відсутність культури обслуговування, голосна музика, різноманітні недружні запахи, загальний рівень шуму не можуть не відштовхувати. Або одночасно увімкнений телевізор і голосна музика в тому самому залі, як ось в Севастопольській піцерії «Челентано». Двічі просив зробити музику тише — адже не чути співбесідника — та професійна глухість працівників так і не зробила звукову атмосферу комфортнішою.

Біля прилавка помітив стенд з газетами. Виявилось, що їх можна почитати, а хто не встиг — навіть взяти із собою. На вільне місце вставив десяток газет «Слово Севастополя», які мав із собою. Газета україномовна і номер присвячений 20-й річниці ВМС України — хай севастопольці і гості міста почитають.

І хвилини не пройшло, як офіціант Наталя забрала мої газети і вже попрямувала в підсобне приміщення. Але я встиг зупинити її і розпитати, в чому справа. Виявилось, що «ніззя!» Чому? Дозволено розмішувати тільки ті газети, які вона за рішенням керівництва купує в кіоску. Але ж я безкоштовно пропоную! «Ніззя!» А «мона» тільки «Сьогодні», «Кримську правду» і «Комсомольську правду в Україні».

Попрямував до директора. Дар'я Дмитрівна, почувши від мене, що я журналіст,

ПРОШУ СЛОВА!

ДОЖИЛИСЯ: ФЛОТОМ КОМАНДУЄ ПІХОТИНЕЦЬ

З давніх-давен нашим пращурам було прияманне вміння ходити по морях — морехідство. На стародавніх картах південна частина території України позначена: «...между осазарами и улычами живут рузцы-мореходы» (813 р.). Скити — предки українців внесли свій вклад в морську славу України, якір зі штоком винайшов скіф Анахорсис. Це йому приписують слова: «Есть три вида людей: живые, мертвые и те, что плавают по морям». Тільки моряк від народження може так сказати. Скит-ант Доброгаст був запрошений Візантією на посаду командуючого Чорноморською ескадрою. Кошовими отаманами на Запоріжжі козаки вибирали в першу чергу за ознакою флотоводія. Росія також вважала українців досвідченими морехідцями. Григорій Потьомкін звелів своєму Адміралтейству: «...матросов набирать флоту Черномор-

відразу сказала, що розмовляти буде... лише в присутності адвоката. Письмове розпорядження про перелік газет є, але вона його не покаже — звертайтеся до вищого керівництва. Дайте телефон, кажу. Ні, я сама повідомлю.

Я сказав їй, що не записуватиму розмову на диктофон, але прошу відповісти, чи знає вона, що цензура в Україні заборонена. Пояснив, що зміст «Слова Севастополя» продержавницький, не те, що зміст сумновідомої антиукраїнської «Крымской

правды». Але достукатись до громадянської свідомості і здорового глузду не вдалось.

Не дочекався я і дзвінка від вищого керівництва, хоча і залишив контакти, а хотілось би розпитати — чи не із самої Москви йде суворого рознарядка на пресу для севастопольської піцерії «Челентано», і чому вони так бояться українських газет? Тим часом, їх немає і в газетних кіосках, де навіть київських газет російською мовою не віднайти. Лише «Сегодня» і «Комсомольская правда в Украине»...

Микола ВЛАДІМІРСЬКИЙ
м. Севастополь

скому из казаков запорожских и крестьян полуденной Малороссии, как известных опытных мореходцев и победителей во множестве сражений и батаях морских с неприятелем».

Морська слава України зародилась на житті й смерті українців протягом віків. Тому призначення командуючим Военно-морським флотом України білоруса — людини не морської держави та ще й без морської освіти і практики (тобто, не має права командувати навіть самохідною баржею), ображає не тільки середній і вищий морський командний склад флоту, а й тих молодих лейтенантів, яким вручаються морські кортики щорічно після закінчення морського університету, хто примножуватиме споконвічну морську славу України.

Тому, якщо по честі, шановний Юрій Гльїн мав би відмовитись від цієї посади...

Костянтин МОЧУЛЬСЬКИЙ,
заслужений працівник морського транспорту

м. Керч

ТАКІ ЗАЯВИ — ЗЛОЧИН!

Народний депутат від НУ-НС і голова Меджлісу кримськотатарського народу Мустафа Джемільєв переконаний, що лідера КПУ Петра Симоненка за заяву про зміну державних символів України треба притягнути до кримінальної відповідальності.

«Заява Петра Симоненка — наруга над державними символами. Згідно з українським законодавством, це злочин. Однак українські правоохоронні органи не реагують», — сказав Мустафа Джемільєв, якого цитує Gazeta.ua.

За його словами, у Європі ніхто з політиків не може собі дозволити подібні висловлювання, навіть комуністи — їх би одразу

притягнули до кримінальної відповідальності й звільнили з посад.

«Це не перше подібне висловлювання лідера КПУ. Раніше Симоненко говорив і про кримських татар у фашистському дусі. Заявив, що їх справедливо депортували з Криму 1944 року, мовляв, вони зрадники. Таким чином, порушив відповідну статтю Кримінального кодексу. 18 травня ми звернулися до Парламентської Асамблеї Ради Європи, щоб Симоненку заборонили в'їзд у Європу. Він підтримує сталінські ідеї. Але поки що відповіді немає», — розповів депутат.

Як повідомляв УКРІНФОРМ, 9 серпня Симоненко заявив, що нинішній герб та гімн не можуть бути національними символами України, оскільки з ними зустрічали Гітлера під час війни та убивали невинних людей.

Дорогі мої кримчани! Я ще живий, мені 86 років, а ще дригаю ногами і сміюсь. Йй-Богу, пишу гумор і друкую в місцевих газетах. Дуже сумував, коли за Юшенка задушили «Світлицю», яка друкувала і мої творіння. Радію відновленню газети і бойовому духові її творців.

Гарні матеріали друкуєте, гарні фото вміщуєте, з гарними літературними творами знайомите читачів. Ось недавно прочитав відважні вірші Дмитра Павличка, гарне оповідання Ольги Яворської, з якою особисто знайомий, інших авторів.

Сам я перевидав свої повстанські спомини, доповнивши іншими епізодами боротьби з червоними окупантами. Маю мізерну пенсію, купу болячок, самотній, доживаю віку в халабуді, але не плачу, надіюсь дочекатись погибелі ворогів України!

Пропоную свій фейлетон, якщо буде місце в газеті і вважатимете за потрібне, то друкуйте, а забракуєте — гніватися не буду.

З повагою, читач і друг газети, вояк УПА «Кривоніс» — Андрій БОБЮК
с. Корпачівка Тернопільської області

БРЕХНЯ

ФЕЙЛЕТОН

Незабутній курець кубинських сигар Уїнстон Черчіль признався, що найбільше брешуть на війні, на полюванні, і в парламенті. Хоча негарно рівнятися з Черчілем, але я додав би, що не менше брешуть і ті, хто рветься в депутати парламенту, особливо українського.

Ось послухайте Перший канал українського телебачення, і переконаєтеся: «Ми будували фабрики і заводи, школи і лікарні, дитячі садочки і санаторії, тепер це за безцінь приватизували олігархи. Пора повернути усе народу».

В Україні провітає корупція, продажні суди захищають тільки багатіїв. Ми відновимо справедливість».

Це — Комуністична партія України. Бачите, як «відважно» молотять комуністи олігархів і суддів, але не називають ні одного олігарха, який їх фінансує, не критикують Президента, уряд, Партію регіонів, з якою в одній коаліції, закон про мову Колесніченка-Ківалова.

А чесна агітація мала б звучати так:

«Ми будували тюрми і концтабори (фабрики і заводи будували зеки), спецлікарні, спецсанаторії і дитячі садочки, спецмагазини тільки для комуністичного начальства і кадебістів. Вигубили штучним голодомором і розстріляли десять мільйонів українських селян, а решту загнали в колгоспні резервації. Розстріляли священників і монахів, зруйнували церкви і монастирі, Леніна зробили богом, а Сталіна його пророком».

Комуністична партія Радянського Союзу».

А ось ще одна передвиборна «права»:

«Ми відродимо промисловість, дамо життя малому і середньому бізнесу (ніби бізнесмени сидять без хліба), зарплата тисяча євро і пенсія п'ятсот євро — це реально. Вперед, Україна!»

Наталія Королевська».

Звучить, як музика з пісні Михайла Поплавського про сало і горілку «Кропива».

Але забула агітаторка сказати, хто буде одержувати таку зарплату і пенсію, коли усе розікрали і навіть залізли в борги перед іноземцями?

Віталій Кличко: «Я був біля Українського дому,

коли нацьковані владою беркутівці били і труїли газом мирних протестувальників проти закону Колесніченка-Ківалова про мову, бачив, як хлопці голими руками і грудьми боронили людей, але не ліз у біжку, не допомагав цим хлопцям з партії «Свобода» О. Тягнибока, бо це не моя професія, я б'юся тільки на рингу, і тільки за гроші».

Арсеній Яценюк: «Про мене Семене, хоч і всі на мене, аби я зверну».

Олег Ляшко: «Усіх гнати в ший, хто був депутатом в нинішньому парламенті! Усіх! Залишити лише одного Чечетова, бо хто буде давати рукою знаки, коли голосувати «за» чи «проти»».

За інших кандидатів мовчу, бо вони не пройдуть, бідні на гроші. А за регіоналів впевнений, що пройдуть, бо я за них проголосую, якщо дадуть кілограм гречки, пляшку кефіру і кільце ліверної колбаси.

Застерегаю не голосувати за Всеукраїнське об'єднання «Свобода» Олега Тягнибока, бо цей бандерівець в разі перемоги потрошить і регіоналів, і комуністів, націоналізує все продане-подароване олігархам народне майно і пустить бідолах з торбами.

Андрій БОБЮК

Мал. В. Чмирьова

ЧИ МОЖНА НАЇСТИСЯ ЗА 15 ГРИВЕНЬ НА ДЕНЬ?

Споживчий кошук українців у серпні подешевшав на 10% порівняно з початком 2012 року. Про це на прес-конференції в Києві повідомив заступник директора департаменту економічного розвитку і аграрного ринку Міністерства аграрної політики і продовольства Сергій Петренко.

«Є позитивні тенденції щодо зменшення цінової вартості тих продуктів харчування, які входять до споживчого кошика. Якщо ми порівняємо вартість споживчого кошика станом на сьогодні з початком 2012 року, то ми матимемо зменшення його вартості трохи більш як на 10%, а порівняно з місяцем тому зменшення вартості споживчого кошика становитиме 3,3%», — повідомив С. Петренко.

За словами С. Петренка, на 10 серпня найдорожчий сьогодні споживчий кошук — в Одеській області (455 грн.), у Києві (449 грн.), в Донецьку (439 грн.). Найнижча вартість споживчого кошика — у Волинській області (379 грн.), у Херсонській області (близько 400 грн.) і Дніпропетровській області (403 грн.).

Він відзначив, що основні продукти харчування українці споживають у достатній кількості і достатньо якісні. «Таких продуктів, як олія, цукор, хліб, овочі, картопля, яйця, українці споживають в обсягах навіть більших, ніж раціональна норма споживання. Ми споживаємо трохи менше від раціональних норм молока і молочних продуктів, м'яса і м'ясопродуктів, плодів, ягід і винограду. Але тут є тенденції до поліпшення», — відзначив С. Петренко.

Він додав, що на сьогодні споживчий кошук українця відповідає нормативам розвинених країн. Рацион українця складається з 9,7% хлібобулочних виробів, 1,3% — круп, 8% — овочів, 27,1% — м'яса, 28% — молочних продуктів, 2,3% — рибних продуктів, 2,2% — яєць, 2,6% — цукру і 1,8% — олії. Він відзначив, що уряд вживатиме заходи щодо стабілізації цінової ситуації на ринку продуктів харчування. «Я думаю, що істотних коливань на ринку продуктів поточного року у нас не буде», — додав С. Петренко.

КОМЕНТУЄ ХУДОЖНИК...

Мал. В. Адамовича

МІЛЬЙОН — ХІБА Ж ТО ГРОШІ?

Для політичних сил бюджет політичної реклами на зовнішніх носіях нині сягає до 1 мільйона доларів щомісяця. Про це заявив керівник Асоціації зовнішньої реклами України Артем Біденко на прес-конференції в Києві.

«Комуністи, згідно з моніторингом, беруть 1,5 тисячі площин, це приблизно 4 млн. грн. на місяць. Королевська бере 2 - 2,5 тисячі площин, відповідно, це удвічі більше — до 1 мільйона доларів, тому що вона дещо переплачує на відміну від комуністів, які намагаються заощаджувати», — зазначив експерт. Він уточнив, що у середньому в Україні вартість одного рекламного щита — з друком, податками, креативом — становить 3 тисячі гривень (у Києві — 4 тис. грн.), що більше, ніж минулого року.

На думку експерта, подорожчання реклами найближчим часом не відбудеться, оскільки такі процеси розпочалися ще наприкінці минулого року. «На період нинішніх виборів ми вже вийшли з підвищеними порівняно з 2010 роком розцінками, тому сказати, що буде подорожчання, однозначно не можна, тим більше, що вільних площин, вільного ефіру не так багато залишилося», — сказав А. Біденко.

У свою чергу виконавчий директор Інституту масової інформації Вікторія Сьюмар зазначила, що, за її даними, розцінки на замовні матеріали в Інтернеті, так звану «джинсу», починаються від 200 дол., на радіо — від 150 дол., у друкованих ЗМІ — від 500 дол. за шпальту, а в популярних виданнях — до 20 тис. дол.

ВІД РЕДАКЦІЇ. Хоч би вже когось «ситцю», якщо не «джинси», хто-небудь підкинув — ніяк через борги телефони у «Світлиці» не підключимо...

ПОЕТЕСА-ЧЕРКАЩАНКА, РОДОМ З КРИМУ

Ім'я молодої поетеси Оксани Галаєвої можна часто зустріти на сторінках черкаських видань, воно зустрічається й особіно виділяється серед того багатоголосся творчої молоді, яка бере активну участь в творчому житті літературного об'єднання імені Василя Симоненка, що діє при Черкаській обласній організації Національної спілки письменників України.

Оксана пише рецензії та відгуки на нові книги письменників-черкащан, нариси, оповідання, казки, вірші, які друкуються в газетах та колективних збірниках. А нещодавно в одному з черкаських видань побачила світ перша збірка Оксани Галаєвої «Ієрогліфи тиші». У передньому слові до книжки знає поетеса Людмила Тараненко, котра благословила у велику літературу не одну молоду талановиту душу, зазначає: «...У народів Крайньої Півночі в мові існує понад сотня слів-визначень для снігу чи вітру,

для кожного відтінку, кожного поруху, напрямку — свій. Так і в поезії Оксани Галаєвої, перша поетична збірка якої має промовисту і влучну назву «Ієрогліфи тиші». За нею вбачається ледь не справжнє дослідження, яка ж вона, тиша, для якої не вистачає слів-визначень, і вони, граючись, переплітаються одне з одним, мінливо перетікаючи із кольору в колір, набуваючи різних відтінків і долучаючись до невідомого, раптом постають несподіваними і втаємниченими ієрогліфами.

Тиша в Оксани Галаєвої — багатобарвна і різноманітна. Навіть сонні мрії збираються «...зі сплеском тихим тиші», світанок народжується «з тихим шепотом гаю», тиша між закоханими «як подих світла...».

...Ліричне «я» поетеси знаходить своєрідне вираження через абстрактні поняття, які, підкреслюючи образну думку, набувають нового забар-

влення на шляху пошуку істини. Найчастіше вірші поетеси — це своєрідні монологі авторки, які не обтяжені зайвими деталями, нагадують весняні акварелі, навіть якщо в них йдеться про осінь. Простір її світосприйняття теж осяяний світлом, «крихким вогнем», прозорістю ранку. У ньому — і спогади, і мрії, і головне — душа».

Чи ж не про ці риси поетичної душі Оксани Галаєвої писала й «Кримська світлиця» у номері за 23 липня 1999 року, коли дев'ятнадцятирічна студентка-другокурсниця Черкаського держуніверситету ім. Б. Хмельницького винесла уперше на суд читачів свої поетичні проби пера: «Звичайно, вірші юної авторки ще не зовсім довершені, але є в них невідомо ширість, відчутне намагання осягнути навколишній світ, відшукати небо своїх дівочих мрій і сподівань...» «Кримська світлиця» тоді

широко побажала своїй землячці, юнці з країни Юність щасливої дороги у світ літератури. І, як бачимо, Оксана Галаєва успішно виконує ці побажання — вона має вже свою власну книжку віршів. А щодо земляцтва, то вона й справді таки наша землячка-черкащанка.

Адже народилася 1980 року в селі Фрунзе Сакського району тоді ще Кримської області. У 1987 році вступила до першого класу Фрунзеської середньої школи. Вірші почала писати з 4-го класу, а навчаючись у 10-му класі брала активну участь у шкільних, районних, республіканській олімпіадах з української мови та літератури, захищала роботу у Малій академії наук при Сімферопольському державному університеті (в секції «Література та українознавство» — подавала, як вірші, так і дослідження «Чарівність і краса української мови»). Як би зараз знадобилося таке дослідження для «Кримської світлиці»!

11-й клас Оксана закінчувала на Полтавщині, а потім

навчалась у Черкаському національному університеті (отримала диплом магістра філології) та Слов'янському державному педагогічному університеті (логопед шкільних та дошкільних навчальних закладів). Нині — здобувач кафедри української літератури і компаративістики Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. Одночасно працює вчителем-логопедом в одному з дошкільних закладів міста Черкаси.

Молода поетеса, творчість якої починалася в Криму, а розвивається і набирається сил у місті над Дніпром, в якому колись розквітнув талант витязя молодого української поезії Василя Симоненка, постійно і наполегливо шукає власний поетичний голос, намагається передати у своїх віршах усі відтінки і красу рідного слова. Вона закликає нас любити навколишній світ, котрий зачаровує і приваблює своїми неповторними розмаїтими барвами, зуміти побачити як «солодкий день замріяно-

незвичний каштанами сміється із-під вії», як «сміються дощем небеса», почути як «у росах дзвінких голос тиші бринить», увібрати душею «мелодію квітів», побачити як «вечірня тиша падає на долону туманом місячного саява», зробити «всього лиш крок до світлого кохання», щоб відчувати як «ніби струни бринять вуста» отим одним наймагічнішим, найзаповітнішим і наймилішим словом «кохаю!».

В одній зі своїх поетичних мініатюр авторка сама себе запитує: «Струни серця оголювати мушу?» І їй хочеться відповісти: «Так. Мусиш». Бо тільки людина з чутливою душею і оголеним поетичним серцем, здатна творити справжню поезію. А, отже, й знайти свій власний голос у творчому багатоголоссі поетів України. Чого ми й побажаємо молодій поетесі Оксані Галаєвій, пропонуючи увазі читачів добірку віршів з її першої збірки «Ієрогліфи тиші».

Данило КОНОНЕНКО

Оксана
ГАЛАЄВА

«У ПОГЛЯДІ ЛОВЛЮ МИТЬ...»

В акварелі — актуальність. Пензлем малюю абстрактність Із мазків. На полотні Знаходжу літеру А — В яечній шкаралупі. Губиться думка — Розсіює час. Святковий настрої. Кульки-літери, Наче Журавлі, Промовляють стиха: «Курли, курли». ...І зникають за обрій.

У погляді ловлю мить, Що літає метеликом На засніженому полі кульбаб. Дивна річ. Спокій чи спокуса Заволоділи ранком. Я фея. Чиста музика дощу Збудила тишу, Заворожила погляд.

Якби повірив, що кирпатий промінь Зумів у світ підсніжником зійти В мінливе літо. Зникла б втома — Чи довго ще до тебе йти?

Якби усе, що почестями зветься, Зітерло мить безчестя й німоти. Стара симфонія у серці Буде райдужні мости.

Якби, якби, невже, а не аби Пірнути в море істини буття. Знайти прозору крапельку води, Таке життя! Невже таке життя!

Я маленька зірочка На небесному схилі. Дотики твоїх рук Запалюють ліхтарі — Це мое світло.

Моє місце Під парасолькою Сум'яття і мрії. Диво-дивина Дивилась сивими Очіма вчорашній Тиші навздогін, Без ілюзії світла.

Смужки зійшлись На одній нозі «фа» — Це тепер моє місце.

Проб'є з-під скелі вогнянисте диво, Оберне світ до світлого ліця. Крихкий вогонь засяє неквапливо, Огорне саявом зрушені серця.

Я божеволію від слова, Самотності і німоти. Хоча душа курличе знову: «О радосте, світи, світи Дорогу сплетену, тернисту, Зачовгану вчорашнім днем, А тишу, тишу променисту Осяй теплом, весни вогнем». Я Божеволію від слова І п'ю нектар спокуси й німоти.

Мій затишок — невинна тиша. Горить свіча — пожовкле листя зігріло серце. Струшую в траву останніх променів сльозу...

Це ж треба побачити смугу Із обрієм світла?.. І безліч свічад У вікнах ілюзій. Задум ховається Спокоєм в літо. Хтось смугу погойдує На променях світла.

Згусток фарб Буденно незвичайних розводжу пензлем одноманітність струшую із себе вбрання Який з мене художник коли в палітрі вбачаю

Ш Е Д В Р

Коли печаль гортає сторінки в душі світ стає диким до мене линуць звуки із тиші прагну вхопити у світлі іскру-спогад душа гортає сторінки з ієрогліфами тиші

Безмовний голос, Дикий та пустий, Завис в повітрі і чекає дива. Кохання дотик ніжно-гомінкий, Такий п'янкий — Оманиво-зрадливий.

Не треба вічну Істину шукать — Вона із часом Вийде на поверхню.

Життя для нас — Найкраша благодать, Ціна його — байдужість І відвертість.

Коректор час Звабливо-навісний Під ретушню Снує епохи сиві... І знов летять Від подиху весни Мелодії замріяно-грайливі.

Безмежжя меж і тиша супокою, Курить дорога драмою століть. Іде минуле тихою ходою Під шелест позолочених суцвіть. Кричить душа, спітніла від уяви. Про мідь, рептилії, амеби і дощі, І Всесвіт вириває у загравах Моєї прагматичної душі.

Прозорий світ лягає мозаїчно На плетиво коркованих подій. Солодкий день замріяно-незвичний Каштанами сміється із-під вії.

Забракло сили. Стугонить печаль. Літає світлом, огортає душі. Нуртує в скелі світло. Межа зливає у безодню мрії. Лиш вітер борознить світами: «Життя іде».

Поверталось з вирію літо, А в душі павутини яса. Дивно: мрію в зав'язі жити, Щоб сміялись дощем небеса. Розфарбоване плямами небо Простягло на півсвіту міст. Синю птаху ввіймати... Чи треба? За цяцькований місяцем хвіст.

Поверталось з вирію літо. Щось співало — а спів німий. Лиш вхопити б мелодію квітів — Сміх і голос солодко-терпкий.

Небо розпростерло сизі крила, Кинуло на землю сні заграв. Ілюзійні човника вітрила — В плетиво замріяних отав.

Ти немов чекала Благодаті Від солодкої палітри снів. Падолісту сонячного дати У блуканні спогадів вітрів...

Море чує. Родзинками Спокою грає Хвиля. На дні — Каміння — Долі взіреть, Бо море пише У літо лист.

Вечірня тиша Впала на долону Туманом місячного саява. Слова промінилися крізь сито. Осіння зваба Блукала містом

У павутинах ніжних Бабиного літа. Струсилася осінь Жар-птиці саяво У надвечір'я сиве. Проміння літа...

Білий сум на завмерлих вустах... Лише спогади скрапують зрідка. Десь за обрій зникають літа. Плаче в скельцях роси дивна квітка.

Чаша літа збирає тепло. Щоб зігріти розплескані мрії. Тихим шемом ятриться чоло. Замовкають в садках вітровії.

Народився світанок З тихим шепотом гаю, А у росах дзвінких Голос тиші бринить. Пригадай. Як колись... Ту вечірню сонату, Що співали зірки З теплим шепетом нив. Печаль... Ти лише пригадай.

Прочитай мені лист. Прочитай, Що говорить про весну Береза, Що шепоче імліста тиша... Прочитай мені лист, Прочитай. ...Чиста сторінка.

Світ мозаїчний... Навстіж відчинені Двері у Всесвіт. Ніч заворжила Погляд вічності.

Цілує ніч холодне літо, Палке кохання Зриває тишу. Все пережито. П'янке бажання Стискає серце. У полі жито Колише вітер. Гаряча кров тече по жилах У море літер. Слова, як крила, Летять по світу. Холодне літо.

Ти забув слова без слів. Ти забув. Теплі подихи вітрів Не збагнув. Не відчув кохання клич — Не почув. Найрідніший світ облич Не відчув. Загубив життєвий ключ — Загубив. Обійшов безмежність круч І не жив.

Між нами — тиша, Як подих світла. Краплина літа серед зими. Зігріє сонце, І відстань — смуток — Суцвіття літер...

На папері тіні — Чийсь думки.

Всього лиш крок До світлого кохання, Мічним містком Хай буде — ось бажання Не вичерпає душу. Ще пару слів Сказати тобі мушу. В полоні слів «Кохая», — ніби в струни, Бринять вуста... Зваблива, тонкорунна... Ця гра пуста...

Струни серця Оголювати мушу? Думки квапливі на снігу Топчу, смакуючи тепле Проміння У сніжно-білому вбранні.

А ніч, як сон, Ігрита, пілігримна... Здається спогад Вносить корективи. Та я їду цим світом Бездоріжжя. Шукаю міст Під назвою «Кохання». А простір вмиць Стає незвично-диким. Відштовхує від мене Світ ілюзій — Він прозаїчний.

Грім гримить... Грім? Невже! То кохання Вистукує марш Вересневий В барабан. Світло летить Стрімголов До тебе... Надія не спить... Вона співає Осінній вальс.

Алеями блукає літо, Павутиння снує кохання. На папері завмерли літери Лабіринтом забутих слів. Сльозинами падають кроки: «Не че-кай, не че-кай, не че-кай...»

УВАГА: КОНКУРС!

СПРАВЖНЄ СВЯТО юні читачі «Джерельця» зможуть подарувати собі самі, якщо візьмуть участь у нашому творчому конкурсі і виграють ось цей **розкладний велосипед!** Надсилайте на адресу редакції (звичайною або електронною поштою) ваші **літературні, поетичні, публіцистичні твори** — на будь-які теми. Кращі роботи будуть опубліковані у «Джерельці», а їхні автори отримають шанс вибороти суперприз та інші нагороди.

Крім творчих завдань будуть й цілком конкретні, за які нараховуватимуться додаткові бали. Ось два з них:

— Коли вийшов перший номер «Джерельця»?

— Хто надав для переможця конкурсу у «Джерельці» головний приз — велосипед? (Депутат, кандидат, партія і т. д.)

Чекаємо на ваші відповіді, вірші, оповідання, репортажі, новели, статті. Творіть! Дерзайте! Перемагайте!

На фото — учасники конкурсу сімферопольці Руслан і Женя Емінови з призовим велосипедом

МІЙ БРАТИК НАДИР

Скільки себе пам'ятаю, поруч зі мною завжди мій братик НаDIR. Він молодший за мене на рік і два місяці. Нас іноді з ним плутають, говорять, що ми дуже схожі. Хоча ми зовсім різні. Він дуже скромний і сором'язливий. Ми іноді з ним сваримося через дрібниці, але потім завжди миримося. Він незлопам'ятний і дуже добрий. Коли ми були зовсім маленькими, нашим улюбленим заняттям було «давати концерти». Пам'ятаю, коли до нас приходили гості, я підбігав до тата і запитував: «Можна показати вам маленький концерт?» Тато звичайно ж погоджувався. Я біг до НаDIRа, і ми складали програму для концерту. Потім я оголошував номер. Робив я це таким чином: красиво виходив на середину вітальні і урочистим голосом декламував:

— Зараз виступить заслужений артист нашої родини, лауреат дідової премії Аблаєв НаDIR. Він виконає пісеньку крокодिला Гени з мультфільму «Чебурашка». Зустрічайте!

Я біг до комп'ютера і вмикав фонограму. На сцену виходив НаDIR і дуже серйозно виконував свій номер. А я в цей час готував черговий виступ. Наш репертуар складався з дитячих пісень, віршиків... А свій концерт ми традиційно завершували танцем «Хайтарма». В цей танець ми вкладали все своє вміння, і, мабуть, наш запал передавався і глядачам, які приєднувалися до нас. Краще за всіх, звичайно, танцював дідусь.

Брат мій добре вчиться в школі, він ходить на різні гуртки. Я з ним проводжу більшу частину часу. Ми разом граємося, розповідаємо один одному всілякі історії. Він завжди і у всьому допомагає мені й підтримує мене. Бачить у всьому тільки хороше. Він також, як і я, ходить у музичну школу і вчиться грати на гітарі вже третій рік. НаDIR ходить на дзюдо, де вже досяг непоганих результатів. У нього багато грамот і купа медалей. НаDIR багаторазовий призер республіканських та міжнародних турнірів у цьому виді спорту!

Одного разу в Сімферополі, де проходив юнацький турнір з дзюдо, стався ось такий випадок. Це було у неділю, в березні. Ми разом з татом теж поїхали на змагання, щоб підтримати НаDIRа. Після зважування їх розбили на групи по вагових категоріях. НаDIR, швидко перемагаючи своїх суперників одного за іншим, наближався до фіналу. Здолавши чотирьох суперників, він вийшов у фінал. Ми не сумнівалися, що він перемо-

Мій братик НаDIR

же, але все одно дуже переживали за нього. Але от прикрість! Під час фінального поєдинку НаDIR невдало відхилився від суперника і пошкодив собі руку. Вона дуже сильно боліла, це було видно по його обличчю. Після того, як суддя зупинив поєдинок і НаDIRа оглянув медик, який чергував на турнірі, до нього підбіг тренер. Не хотілося віддавати перемогу, яка практично вже була в кишені. Було прийнято рішення продовжувати поєдинок, хоч права рука у брата дуже боліла. Все навантаження припало на ліву руку, але НаDIR тримався молодцем. Він боровся на рівних із суперником. Основний час не виявив перемоги, тому була надана додаткова хвилина, яка теж результату не дала. Рефері оголосив нічию, але все ж перемога була присуджена супернику НаDIRа за активність. А я вважаю, що переміг мій брат, він боровся з ним однією лише лівою рукою і не залишив супернику шансів на перемогу.

Коли ми приїхали додому, з'ясувалося, що у НаDIRа перелом правої руки. Я впевнений, якби не травма, то НаDIR легко впорався б із суперником. Я питаюся своїм братом, у якого ось така воля до перемоги! Він дуже надійний і цілеспрямований. Я сподіваюся, що коли ми виростемо, ми завжди будемо поруч, будемо готові прийти один одному на допомогу, бо рідніших від НаDIRа і батьків у мене на цьому світі більше нікого немає!

Бекір АБЛАЄВ,
юнокр шкільного творчого
об'єднання «Джерело»

Нижньогірський район в Криму

УЛЮБЛЕНИЙ ВЧИТЕЛЬ

Добрий день, читачі газети «Джерельце»! Вже залишилось небагато часу до початку нового навчального року. Мабуть, зараз і ви згадуєте своїх однокласників, а також улюблених вчителів. І я згадую свого вчителя української мови та літератури — Ольгу Сергіївну Фадееву. Це — найкраща вчителька Красногвардійської школи №1! Вона працює в школі багато років, проводить багато заходів, пов'язаних з тижнями української мови та літератури, під її керівництвом ми святкували день народження Тараса Григоровича Шевченка, а також інших письменників. Це найкращий вчитель української мови та літератури! За роки своєї праці вона багато чому навчила дітей, а саме — добросовісному ставленню до навчання. А скільки вона перевірила диктантів, дитячих творів, скільки разом з учнями провела екскурсій!

Ольга Сергіївна завжди усім каже правду, і ніхто не ображається за те. До неї завжди прислухаються, приходять за порадою. Вона розповідала нам про своє дитинство, яке пройшло в селі Зарічному Бах-

чисарайського району, про навчання в школі, в університеті ім. Вернадського. Ольга Сергіївна все, що знає, передає нам, тому кожний її урок — це свято!

Ольга Сергіївна в нашому класі веде українську мову та літературу вже 4 роки. Крім цих предметів ми ще вивчали українознавство, де знайомилися зі старовинними українськими знаряддями праці, який колись був український посуд, одяга, хати. Мій клас має філологічний профіль, тобто, українську мову ми вивчаємо поглиблено. Для нас створено предмет — український спеціальний

курс мовознавства, де ми вивчаємо виникнення, розвиток, функціонування та стан мови, права громадян, які говорять українською мовою. На цих уроках ми дізналися дуже багато цікавого, бо крім шкільної програми Ольга Сергіївна нам розповідає про історію України, про її героїв.

Я хочу подякувати своєму улюбленому вчителю Ользі Сергіївні за її самовіддану працю, за добре, материнське ставлення до нас, її учнів, і побажати їй багато терпіння, міцного здоров'я на ще багато років у рідній школі.

Дар'я ЛАСКОВА
сmt. Красногвардійське
АР Крим

Ми з НаDIRом танцюємо «Хайтарму»

«ПРОЛІСКИ ЮНОСТІ» З ДОБРОПІЛЛЯ

Наш давній читач і автор Костянтин Михайлович Петренко недавно завітав до «Світлиці» і передав до редакційної бібліотеки книжечку віршів своєї онуки Наталі Зіненко (до слова, вірші самого Костянтина Михайловича теж часом з'являються в нашій газеті).

Наталія народилася в місті Добропіллі Донецької області. Почала писати вірші у шкільному віці. Брала участь у міських літературних конкурсах юних поетів, була нагороджена грамотами і дипломами. Друкувалася в міськрайонній газеті «Новий шлях». Бере активну участь в діяльності клубу поетів Добропілля «Крила надії».

Цього року Наталія Зіненко видала свою першу ліричну збірку «Проліски юності». «Я вважаю, — пише у передмові авторка, — що юність — це особлива і неповторна пора людського життя. Це саме та пора, коли людина починає дивитися на світ по-своєму, по-новому, пропускаячи його крізь призму своїх почуттів і переживань, коли серце б'ється частіше, коли біль здається найгострішим з усіх болів на світі, коли радість неможливо передати словами — вона безмежна, наче океан... Та найважливіше, що є в юності, — це кохання. Кохання неосяжної радості і безодні сліз, кохання до останнього подиху, кохання всупереч всьому світові, яке ладне на все, аби тільки хоч на мить ошасливити того, хто своїми променями оживив перші проліски поезії цієї юності...»

ПРОЛІСКИ ЮНОСТІ

Проліски юні зі слів проростають,
Тонким стебельцем
сніги пробивають.
Всі їх надії — сонце зустріти,
Душу квітучу з глибин воскресити.
Вони самотні — саме безталання,
Без погляду сонця,
без світу кохання.
Хурделиця люта снігами поглине,
Та все ж їх бажання цвісти
не зупинить!

БАЖАННЯ

В глибоких сподіваннях
чистих мрій
Я все ж чекаю широкого зізнання.
Сніжинки вже торкнулись
темних вій,
А я дивлюсь Весною на кохання.
І пролісковий погляд-першоцивіт
Тепла бажає й сонячної ласки,
Бо цей безмежний, неосяжний світ
Такий самотній без любові й казки!

ДІДУСЕВІ — ДО 90-ЛІТТЯ

Квітневий день цвіте, буяє,
Весна-красна милує очі,
Теплом серця всі зігріває,
Устами вітру нам шепоче, —
Що день сьогодні — ювілейний!
Для всіх — святковий, незабутній,
Чудовий, сонячний, лілейний —
Бо дев'яносто — вік могутній!
Це шлях тернистий,
крем'янистий,
Це — досвід, зрілість і наснага.
Щоб жити світло, променисто —
Потрібні віра і відвага.
Нехай вогонь в душі палає,
Не стомлюється серце битись!
А ми всі знаєм, всі ми знаєм:
Життям Ви можете гордитись!

В ЄВПАТОРІЇ ВІДЗНАЧИЛИ МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ КОРИННИХ НАРОДІВ СВІТУ

Міжнародний день корінних народів світу, проголошений Генеральною Асамблеєю 23 грудня 1994 року, в Криму відзначається з 2008 року. За цей час у його святкуванні взяли участь близько трьох тисяч осіб, у тому числі представники корінних народів України і гості з-за кордону. Тричі він проходив у мікрорайонах компактного проживання кримських татар у Сімферополі та один раз — у Судакі.

Цього року 9-10 серпня представники корінних народів Криму, України і Росії провели ряд заходів в Євпаторії. Їх організували і провели Міжнародний фонд досліджень і підтримки корінних народів Криму, управління міжнародних відносин Євпаторійської міської ради, Народна партія Міллі Фірка і добродійний фонд «Ватандаш-співвітчизник».

У перший день в конференц-залі головного управління інвестиційної політики і зовнішньоекономічних зв'язків

Євпаторійської міської ради відбулося засідання круглого столу «Друге міжнародне десятиліття корінних народів: досягнення і проблеми», в якому взяли участь делегації ногайців Дагестану і Карачаєво-Черкесії, азербайджанської діаспори Росії, турків-месхетинців України, а також корінних народів Криму — кримчаків, караїмів і кримських татар. Після його завершення організатори провели тренінг «Права корінних народів у системі ООН».

Увечері того ж дня в мікрорайоні Ісмаїл-бей Євпаторії відбулися народні гуляння і концерт з участю артистів, які прибули до Криму у складі делегацій корінних народів.

Наступного дня на вулиці Караїмській відбулася хода у національних костюмах, яка завершилася гала-концертом у рамках «П'ятниці на Караїмській», що стали традиційними в Євпаторії. На святкуванні діяла виставка-продаж предметів народних промислів, проводилися майстер-класи з їх виготовлення.

Зігнує ІСМАЙЛОВА, провідний методист відділу зв'язків з національно-культурними товариствами, громадськими організаціями та міжрегіональної співпраці Всеукраїнського інформаційно-культурного центру в м. Сімферополі

СВЯТКУЙМО ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ РАЗОМ У ДИТЯЧОМУ ПАРКУ!

24 серпня 2012 року у Дитячому парку м. Сімферополя об 11.00 відбудеться урочистий захід «Україна дитячих мрій», присвячений Дню Незалежності України.

Цей захід відбудеться в рамках програми неформальної громадської освіти «Майстерня громадської активності» за підтримки Колегіуму ім. Теодора Гойсса, Фонду ім. Роберта Боша, Співки МітОсту та «Української мережі освіти дорослих та розвитку інновацій» і за сприяння Державної організації «Всеукраїнський інформаційно-культурний центр», 8 гарнізонного Будинку офіцерів м. Сімферополя.

В урочистостях візьмуть участь представники громадських організацій: «Просвіта» імені Тараса Шевченка (м. Сімферополь, Крим), «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український Дім», Кримське товариство «Україна-Світ».

У програмі :

- виступи вокальних, танцювальних колективів, ансамблю бандуристів;
- конкурси, ігри та забави, змагання для всієї родини;
- творчі майстер-класи для дітей (з виготовлення ляльок-мотанок, в'язання гачком, малювання, вишивки, ліпки з глини, виготовлення прикрас та ін.);
- виставка дитячої творчості;
- виставка-ярмарок виробів майстрів народного мистецтва;
- арт-дизайн нігтів, зачісок, боді-арт;
- караоке;
- фотоконкурс «Найкраща вишиванка» (номінації: «Наймолодший учасник у вишиванці», «Найстарший учасник у вишиванці», «Найбільша родина у вишиванках»);
- переможців визначить голосування в соціальній мережі.
- ФЛЕШ-МОБ створення «живого» прапора України.

СВЯТКУЙМО ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ
РАЗОМ У ДИТЯЧОМУ ПАРКУ!
Контактний телефон: (050) 712-85-20
simfer2011@gmail.com

ЗАПРОШУЄМО ДО БІБЛІОТЕКИ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»!

Продовжуємо знайомити читачів з книгами київського видавництва «Книга Роду», нещодавно переданими для бібліотеки «Кримської світлиці» «Холодноярською ініціативою».

Повість «Тарас Бульба» Миколи Гоголя (переклад з російської М. Садовського за ред. С. Вишенського, м. Київ, «Книга Роду», 2008 р.)

Хоча Микола Гоголь писав російською мовою, проте менталітет письменника, тематика творів дають нам усі підстави вважати його видатним явищем української літератури. І справді, в період бездержавності України Гоголь зумів створити і показати світові її привабливий героїко-романтичний образ. Саме про безкомпромісну боротьбу українців за свою незалежність йдеться в історико-романтичній повісті «Тарас Бульба», яка вперше в одній книжці публікується двома мовами — українською та мовою оригіналу.

Мемуари «З піснею через світ» О. Кошиця (м. Київ, «Книга Роду», 2008 р.)

Олександр Кошиць (1875 - 1944) — легендарний український хоровий диригент, композитор та етнограф. Крім того, він автор надзвичайно цікавих мемуарів про час, коли йому довелося жити й творити. «З піснею через світ» — розповідь про турне Укра-

їнської республіканської капели під його керівництвом, яке з ініціативи Симона Петлюри розпочалося 1919 року і тривало протягом кількох літ. Виступи капели в країнах Західної Європи та на Американському континенті не лише принесли заслужену славу колективі хорів та його диригентів, а й через пропаганду української пісні знайомили світову громадськість з культурою народу, що мешкає по обидва береги Дніпра. Волею обставин Кошиць став емігрантом, бо не захотів скінути під владою російсько-комуністичного режиму. Однак, як свідчать його «Спогади» та їх логічне продовження — щоденникові записи «З піснею через світ», духовно він ніколи не поривав зі своєю Батьківщиною.

Винниченко Володимир. «Поклади золота» (м. Київ, «Книга Роду», 2008 р.)

Рукопис роману «Поклади золота» пролежав у архіві письменника шістьдесят років. Написаний упродовж 1926-1927 рр., твір уперше побачив світ за кордоном 1988 року. Нині окремою книжкою він іде до читача і в Україні.

В основу гостросюжетного роману покладено ідею символічних покладів золота в українських надрах та шалена гонитва за ними після 1917 року двох сил — комуністичної радянської влади в особі чекістів і західноєвропейського світу в особі члена французького парламенту.

Підготувала Любов СОВИК (Продовження бібліотечної рубрики — в наступних числах «Світлиці»)

КНИГУ ПРО РОСІЙСЬКОГО СВЯЩЕНИКА НАПИСАВ ЧЕРНІГІВСЬКИЙ МАНДРІВНИК

Нещодавно до редакції «Кримської світлиці» завітав давній друг газети, чернігівський мандрівник і письменник Олександр ВОЛОШУК (на фото). Він привіз у Сімферополь примірники своєї нової книги «Кавказький щоденник» і незабаром вирушив далі — на Кавказ. Конкретніше — в місто Тирніауз, що на півдні Кабардино-Балкарії. Ще на початку нинішнього року Олександр перебував там три місяці у творчому відраженні, працюючи над наступною власною книгою, яку, на відміну від попередніх, він писав на замовлення.

Автор розповів, що майбутня книга присвячена колишньому настоятелю Свято-Георгіївського православного храму Тирніауза ієрею Ігорю Розіну. Це людина незвичайної долі, яка залишила по собі значний слід і добру пам'ять у серцях православних людей Приєльбрусс. Отець Ігор був убитий фанатиком-вахабітом у травні 2001 року і став першим священником, котрий загинув мученицькою смертю у XXI столітті на Кавказі. О. Волошук вважає, що з плином часу Російська Православна Церква його канонізує.

Як виникла ідея написання такої книги? «Я добре знайомий з нинішнім настоятелем тирніаузського храму отцем Ігорем (Васильєвим), — розповів О. Волошук, — і навіть разом з ним у серпні минулого року брав участь у незвичайній експедиції на Ельбрус, результатом якої стало освячення найвищої гори Європи. Він і запропонував мені: «Олександр, ти живеш у Чернігові, пишеш книги. А небесним покровителем ієрея Ігоря Розіна, та й моїм, є Святий благовірний князь Ігор Чернігівський. Тож тебе нам сам Бог послав...»

Після отримання благословення від єпископа П'ятигорського і Черкеського Феофілакта (наймолодший з єпископів РПЦ) Олександр Волошук із початку січня до кінця березня працював над новою книгою. Вона написана російською мовою (із зрозумілих причин) і матиме назву «Проповідь смертю». У серпні автор працюватиме в Тирніаузі над

доведенням її до видання, а світ вона має побачити восени нинішнього року в Москві або П'ятигорську. Побажемо Олександру Волошукі успішного завершення розпочатої справи і знову чекатимемо на нього у Сімферополі!

Нагадуємо, що книгу «Кавказький щоденник» (як і першу книгу О. Волошука — «Автостопом на край світу») можна замовити в редакції «Кримської світлиці». Вартість кожної із книг — 30 грн. (у редакції «КС») або 40 грн. (післяплатою — поштою).

Михаїл
ЛУКІНЮК

КРАТКИЙ ЭКСКУРС

В КРЫМСКО-РОССИЙСКО-УКРАИНСКУЮ ИСТОРИЮ

С ОТДЕЛЬНЫМИ ФРАГМЕНТАМИ ИЗ ДИСКУССИЙ АВТОРА В ИНТЕРНЕТЕ

(Продовження.
Поч. у №31-32)

Михаїл Лукинюк
Здравствуйте, уважаемая
Татьяна Евгеньевна!

В том письме я специально задал Вам несколько вопросов, чтоб «прощупать» (извините) Ваши знания по истории. Вы не ответили ни на один, т. к. — по собственному признанию — «очень темная» в этом вопросе». Вот если бы я предложил Вам обсудить, скажем, особенности использования интегрального исчисления Лапласа для динамического моделирования систем управления, тут Вы без ущерба для своего имиджа могли бы сказать, что в этом вопросе Вы — «темная», т. к. ЭТО никогда не изучали. Но человеку с университетским образованием (не технарю — гуманитарю!) говорить такое об истории (это, возможно, было бы еще простительно технарю)... Ну извините, а что же Вы изучали в своем «пед»? Факты, которые Вы приводите о своей семье (или о знакомых), интересны, но из них не может быть выведена история (во многом действительно «книжная» — без тени пренебрежения) как таковая: так солдат (и даже полк), находящийся в окопе не может утверждать, что история боевых действий его со товарищи охватывает историю ВСЕЙ войны.

Я, конечно, не предполагал, что ответ Вам и другим дискуссионкам выйдет столь объемным, но на самом деле — это только мизер от материалов, приведенных в моей монографии «Осторожно: МИФЫ!» (на украинском языке; содержание на русском — см. в конце этого «Краткого экскурса») о фальсификациях истории Украины и — по касательной — России. Могу поделиться с Вами (почему-то кажется мне, что у Вас самой, даже при желании, для борьбы с «темной» не будет возможности проводить годы в центральных архивах и библиотеках, чтобы «рыть» правду) некоторыми (мизер!) фрагментами выдержками из этого большого исследования (для Вашего удобства не поленись перевести их на русский язык) в имеющихся, на мой взгляд, к Вам отношении вопросах истории. Хотите читать и осмысливайте (перепроверяйте, спорьте, дискутируйте, но аргументированно), а хотите — пребывайте и дальше в том состоянии, которое Вы сами же и охарактеризовали.

Итак, вот Вам — Краткий экскурс в крымско-российско- украинскую историю Содержание

Демография русских и украинцев в Крыму: ложь третьего вида. Предисловие

хотя небольшую часть фрагментом я перевел раньше и с той же недосыгаемо-призрачной целью — безуспешная борьба с исторической малограмотностью украинцев-россиян-крымчан).

Так вот.
История — категория широкомасштабная. Это — наука, которую надо изучать, не ограничиваясь собственным «окопом» или опираясь на «выраженное» Вами «мнение большинства». И заявление типа «*Киев считаю чисто русским*» — отнюдь не аргумент.

Я этим занимаюсь много лет (не по работе, разумеется, — для души, хотя работа тоже накладывает свой отпечаток: нам, технарям, и в голову не может прийти строить свои проекты на непроверенных — а тем более лживых — «теориях», иначе самолёты будут падать, корабли тонуть, мосты разрушаться — с соответствующими последствиями для разработчиков-проектировщиков), в результате появилась изданная под грифом КНУ им. Тараса Шевченко объемная (только список использованных источников превышает 30 страниц; более 900 позиций, не считая архивных документов «АД») монография «Осторожно: МИФЫ!» (на украинском языке; содержание на русском — см. в конце этого «Краткого экскурса») о фальсификациях истории Украины и — по касательной — России.

Могу поделиться с Вами (почему-то кажется мне, что у Вас самой, даже при желании, для борьбы с «темной» не будет возможности проводить годы в центральных архивах и библиотеках, чтобы «рыть» правду) некоторыми (мизер!) фрагментами выдержками из этого большого исследования (для Вашего удобства не поленись перевести их на русский язык) в имеющихся, на мой взгляд, к Вам отношении вопросах истории. Хотите читать и осмысливайте (перепроверяйте, спорьте, дискутируйте, но аргументированно), а хотите — пребывайте и дальше в том состоянии, которое Вы сами же и охарактеризовали.

Итак, вот Вам — Краткий экскурс в крымско-российско- украинскую историю Содержание

Демография русских и украинцев в Крыму: ложь третьего вида. Предисловие

I. «КРЫМСКИЙ ВОПРОС»

1.1. Как Крым передавали Украине

1.2. Почему Россия просила передать Крым Украине

1.3. О том, что Севастополь якобы «не передавали» вместе с Крымом

Короткая ремарка относительно «города русской славы» и земли, «политой русской кровью»

1.4. Об «исконнорусскости» Крыма

1.5. Что же дало Крыму «присоединение» к России

1.6. Варварское надругательство над топонимами полуострова

1.7. В самом ли деле украинцы приперлись в Крым «на всё готовенькое»?

II. ОБЩИЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИИ УКРАИНЫ И РОССИИ

2.1. «Киев считаю, чисто русским!» — ПОДМЕНА ПОНЯТИЙ

2.2. О «тысячелетней» России: сколько на самом деле?

2.3. Что составляет НАЧАЛО ИСТОРИИ великорусской народности?

2.4. К вопросу о норманнской версии происхождения названия «Русь». Коротко

2.5. Терминологическое шарлатанство:

ПСЕВДОЖДЕСТВЕННОСТЬ ПОНЯТИЙ «Русь» и «Россия»

2.6. Украина — Русь или «окраина» Московии-России?

2.7. О названии «Украина»

2.8. Такие разные, и вдруг — «братья»... ЧЕМУ СЛУЖИТ МИФ О «ПОЛНОМ РОДСТВЕ» МАЛОРОССОВ И ВЕЛИКОРОССОВ?

2.9. К вопросу о «третьем Риме» — чем оказалась «Шапка Мономаха»

2.10. Была ли Куликовская битва «первой попыткой» освободить Русь от монголо-татар?

2.11. «Русские должны разговаривать по-русски!» К ВОПРОСУ О «ЯЗЫКЕ» И «МОВЕ»

2.12. О «русскоязычии» Великого Кобзаря — устами Бузины, Азарова и... самого Шевченко

2.13. На каком языке разговаривали в Киеве в X—XII вв.? А «на Москве»?

2.14. Руководству КПСС и Советского правительства непонятно, «почему на Украине в школах должны изучать украинский язык?»

2.15. Совсем коротко о «рассовом» составе великороссов

2.16. Украинская культура — «очень маленькая часть от русской»?

Короткая ремарка о «18-ты-

сячном» украинском языке

2.17. Иван Федоров — новатор книгопечатания? Да, но не в Украине

2.18. Краткий перечень указов, направленных на изъятие из обихода всего украинского

III. О ГОРДОСТИ «ЗА СОЮЗ», ГЕНИАЛЬНОМ СТАЛИНЕ И «КОЛЛАБОРАЦИОНИЗМЕ» УПА

3.1. «Мы гордимся общественным строем...» Что скрыто за «фасадом»?

3.2. Большого гитлеровского коллаборанта, чем сталинский СССР, мир не знал

3.3. Как расценивали деятельность ОУН-УПА сами немцы

3.4. Они воевали с народом: под видом «бандитов УПА» — бандиты спецгрупп МГБ

3.5. Плата за подвиги Кузнецова — гибель тысяч невинных

3.6. Прозрение комиссара Руднева

3.7. Действительно ли «красный террор» на Западной Украине был ответом на «террор бандеровский»?

IV. КАК ЛЕНИН «ПРИРЕЗАЛ УКРАИНЕ НЕСКОЛЬКО РУССКИХ ОБЛАСТЕЙ», А СТАЛИН «ОБЪЕДИНИЛ» УКРАИНСКИЕ ЗЕМЛИ, ИЛИ ЧЕМ ГРОЗИТ УКРАИНЕ «ДЕНОНСАЦИЯ ПАКТА РИББЕНТРОПА-МОЛОТОВА»

4.1. Этно-арифметическая эквилибристика Владимира Путина

4.2. Открытый урок лукавой географии

4.3. «Даже ВЧК была более гуманной, чем Ленин» — лирическое отступление

4.4. Так «прирезали Украину» или отрезали, господин Солженицын?

4.5. Дерибан Украины на фоне «собираения земель», или какой ценой московские большевики «оградили себя» от немецкого империализма в 1920-м

4.6. В самом ли деле «в Украину неизменно ввозило больше продукции, чем вывозилось...»

4.7. Ещё одно «открытие» г-на Солженицына: на землях Новороссии «сроду старой Украины не было...» Так ли это?

4.8. Чем грозит Украине «денонсация пакта Риббентропа — Молотова»?

Чему учит история? Вместо послесловия

Демография русских и украинцев в Крыму: ЛОЖЬ ТРЕТЬЕГО ВИДА

Предисловие

Вообще-то меня совсем не удивляет, что «простые» люди (не историки, без университетского образования) не знают истории (хотя многие уверены, что знают ее и БЕЗ ИЗУЧЕНИЯ — «по праву рождения в этой стране», но тогда, по аналогии, они так же «вправе» считать себя профессиональными банкирами и финансистами, поскольку всю жизнь имеют дело с деньгами...). Бесит, когда эту

«песню, подобную стону» (А. Некрасов), заводят «профессионалы»...

Например, Владимир Иванов в «Независимом военном обозрении» («Независимая газета») от 04. 07. 2008, (Москва) пишет, не поперхнувшись (повторюсь, инженер не построит на лжи мост, дом, самолет: они рухнут, и его посадят, но вот подобные «историки» — а их, увы, как писал А. Блок, «тьмы и тьмы» — почему-то позволяют себе нагло врать, без зазрения совести выдавая это за «теорию» и «концепции»):

«...Стоит напомнить, что зерна нынешних раздоров из-за Крыма были посеяны еще в 1954 году, когда Никита Хрущев одним росчерком пера передал полуостров Украине. Его решение было утверждено постановлением президиума (?) Верховного Совета СССР. По данному поводу ходило множество слухов...»

Впрочем, и Вы, Татьяна Евгеньевна, туда же: «*пред-дед... тут не видывал ни одного украинца, вплоть до знаменитой партийной акции*» (т. е. ДО 1954 г. В КРЫМУ НЕ БЫЛО «НИ ОДНОГО УКРАИНЦА»? — Вы сами-то можете в это поверить?!).

Не «видывал» со своего «окопа», вовсе не означает, что их и в самом деле не было. Хотя, правды ради, надо сказать таким «невидящим» был далеко не он один...

(Продовження буде)

* Вот только одна иллюстрация к тому, как навязывались антинаучные «концепции» уже в СССР (в дореволюционной России за подобными фальсификациями тоже стоял «государственный» интерес).

В 1951 году в Институте истории АН СССР на теоретической конференции «по вопросу об образовании русской народности и складывании ее в нацию» ([1], с. 137—139) профессором В. В. Мавродиным была представлена «схема этнического развития русского народа», основу которой составляли концепции об «общей колыбели трех братских народов» и «единой древнерусской народности» (основные положения автор опубликовал ещё в 1947 году — в работе «Формирование русской нации»).

Однако даже московские историки не поддержали антинаучных умозаключений своего коллеги. Поэтому «предложенная В. В. Мавродином схема основных этапов этнического развития русского народа по целому ряду важных вопросов подверглась всестороннему рассмотрению и критике со стороны историков и лингвистов». К тому же, эта критика оказалась столь сокрушительной («всеми выступавшими была отмечена узость научной базы, положенной в основу концепции В. В. Мавродина», — подчёркивает журнал), что и сам автор схемы вынужден был, как говорят на флоте, отработать задний ход: «в своем заключительном слове В. В. Мавродин согласился с рядом критических замечаний принципиального характера».

В частности «он счел возможным пересмотреть вопрос о степени единства и общности народности Киевской Руси», что фактически означало очередной отказ (некоторые исследователи отдают пальму первенства в выдвигании этой идеи другому российскому историку Б. Грекову) от концепции единой древнерусской народности в результате ее аргументированного отрицания московскими историками. Но поскольку в СССР ([2], с. 48—63) истори-

ческую науку относили «к числу таких специфических явлений, которые относятся к области идеологии», а неотвратимая «партийность» обязывала «при всякой оценке события прямо и открыто становиться на точку зрения определенной общественной группы... служить рабочему классу и трудящимся в их борьбе за освобождение от гнета, в их борьбе за построение коммунистического общества», то последнее слово в научной дискуссии было вовсе не за учеными, а за высшей идеологической инстанцией — ЦК КПСС, направляемому незабываемым «корифеем всех наук», которому было дело и к вопросам языкознания, и к кибернетике, и к генетике (есть все основания вставить в этот перечень «и к истории», т. к. именно сталинские «Краткий курс истории ВКП(б)» на десятилетия стал путеводителем для советских и квазисоветских историков). И в 1954 году ЦК КПСС, не вдаваясь в дискуссию, одобрил несговорчивым ученым [3], что «российский, украинский и белорусский народы происходят от единственного корня — древнерусской народности, которая образовала древнерусское государство — Киевскую Русь», с «общим для всего государства языком». И что же? Научные горьким опытом, те же самые историки, которые камня на камне не оставили от бредовой «концепции», тут же стали публиковать статьи в поддержку «новой» концепции...

1. В институте истории Академии наук СССР // «Вопросы истории», 1951, № 5, с. 137—139, Москва

2. Кон И. К вопросу о специфике и задачах исторической науки // «Вопросы истории», 1951, № 6, с. 48—63, Москва

3. Тезисы о 300-летию воссоединения Украины с Россией (1654—1954). Одобрены Центральным Комитетом Коммунистической партии Советского Союза // «Правда», 12.01.1954, Москва

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

СЕРПЕНЬ

18

Народились:

1913 р. — Василь Бородай, народний художник України.

1933 р. — Бела Руденко, українська оперна співачка, лірико-колоратурне сопрано. Заслужена артистка України (1959), народна артистка СРСР (1960).

1956 р. — Василь Герасим'юк, український поет, лауреат Шевченківської премії (2003). Член НСПУ (1983), АУП (1997).

Помер:

1948 р. — у московській катівні загинув Василь Вишиваний (Вільгельм фон Габсбург), австрійський архієпископ, український поет, полковник УСС. Прославився своїми військовими та дипломатичними здібностями, поезією і любов'ю до України.

19

Преображення Господне Відзначається Східною Церквою з IV століття.

1992 р. — у Києві почав роботу I Всесвітній форум українців, який мав святковий, піднесений характер. А вже його делегати були сповнені великих очікувань — після кількох століть поневолення Україна отримала державний суверенітет, в українців з'явилася можливість власноруч будувати своє життя, дати належну оцінку подіям минулого.

Народилась:

1950 р. — Ольга Басистюк, народна артистка України, лауреат міжнародних конкурсів. Державна премія УРСР імені Тараса Шевченка (1987). Герой України (2010).

Помер:

1945 р. — підрозділом НКВС повірячому замордовано Юрія Липу, громадського діяча, письменника, поета, публіциста, одного з визначних ідеологів українського націоналізму та лікаря УПА.

20

1925 р. — Шевченкова гора в Каневі проголошена державним заповідником.

Народились:

1939 р. — Тарас Мельничук, український поет.

Помер:

1843 р. — Григорій Квітка-Основ'яненко, український прозаїк, драматург, журналіст, літературний критик і культурно-громадський діяч. Основоположник художньої прози і жанру соціально-побутової комедії в класичній українській літературі.

21

1627 р. — випущено перший дру-

кований словник української мови Памви Беринди.

1925 р. — помер Осип Маковей, український поет, прозаїк, публіцист, критик, літературознавець, перекладач, редактор багатьох періодичних видань, педагог та громадсько-політичний діяч.

23

День Державного Прапора України

День міста Луцьк

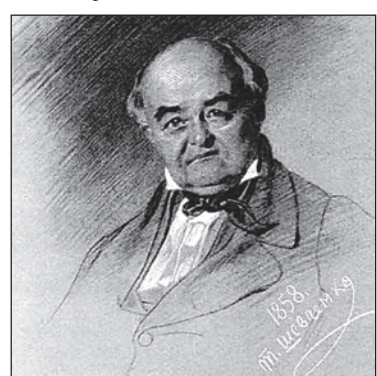
У літописі вперше згадується 1085 р., коли він був вже укріпленим містом, що витримало 6-місячну облогу Болеслава Хороброго. Первісними його мешканцями були представники східнослов'янських племен дулібів і волян.

День міста Харків

Засновником його вважається міфічний козак Харько (Харко), іменем якого нібито названо місто.

1651 рік — дата на прапорі Харківського козачого полку.

1863 р. — помер Михайло Щепкін, визначний актор української та російської сцени. У 1813-21 рр. — актор полтавського театру, керівного І. Котляревським, який разом з іншими допоміг викупити Щепкіна з кріпацтва.

Портрет М. Щепкіна, виконаний Т. Г. Шевченком

НА МЕЖІ КОНТРАСТІВ

Сімнадцять полотен молодого кримськотатарського художника із с. Привітного Алуштинського району Мустафи Муртазаєва на персональній виставці «Мелодії душі» у Всеукраїнському інформаційно-культурному центрі вперше продемонстрували глядацькій аудиторії Сімферополя різні напрямки його живописної творчості. До одниничних пейзажів, натюрмортів і портретів, що експонувалися раніше в залах Будинку художника, Центрального музею «Таврида», додалися нові багатопланові композиції великого формату розміром до одного метра і більше, на яких автор поєднав у кожному з творів усі ці жанри образотворчого мистецтва. Його палітра в картинах «Ніжність», «Щастя», «Гарем», «Гриси» та інших масштабна, смілива, розкута.

Рішення стати художником хлопець, в якого від народження немає кистей обох рук, прийняв у 25 років. Він народився в Судаку, навчався у звичайній загальноосвітній школі.

— Батьки мене з дитинства вчили все робити самотужки, — говорить Мустафа. — І я їм за це вдячний.

Малювати він навчився раніше, ніж писати. Малював скрізь: на стінах, дошках, лінолеумі... Особливо йому подобалося спостерігати за кішками, їхніми м'якими і пластичними рухами. Якось намалював кораблики. Вийшли, ніби вишиті. Нічого не знав тоді про те, як правильно малювати, якими бувають техніки. Просто робив те, що подобалося. Любив дивитися телепередачі про тварин.

Він дивився на світ навколо себе, настроював свої внутрішні відчуття на його реалії і, осмислюючи їх, йому захотілося не копіювати дійсність і людські обличчя, а створювати власні картини життя. З цим бажанням і прийшов в Алуштинську дитячу художню школу. І хоч вік учня був зовсім не дитячий, його тут зрозуміли. Першими вчителями стали Ганна і Валентин Ленделі.

У 2002 році Мустафа вступає до Кримського художнього училища ім. М. Самокиша.

— Навчання давалося важко, — розповідає він. — Друг мені сказав одного разу: якщо ти викинеш пензель і підеш, я не ображусь. Але якщо ти залишишся, то здобудеш силу духу.

Хлопець залишився, і немов енергія сонця проникла в його душу, дала сили реалізувати одну ідею за іншою. Він закінчує художню школу, Кримську філію Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури і в цьому році для продовження навчання на п'ятому курсі зби-

рається їхати до Києва.

Він називає своїх педагогів, розповідає, як першим повірив у нього Валентин Григор'єв, як спрямовував його на вироблення власного стилю живописного письма олією Микола Дудченко, як допомагав Мамут Чурлу. Мустафа багато малює з натури: етюди і пейзажі, постановочні натюрморти і портрети натурників за навчальними програмами. Майбутні сюжети картин, за його словами, іноді з'являються йому в сні. Вони схожі на лабіринт, вийти з якого йому допомагає палітра з чистим полотном.

Всі жінки на його картинах схожі на одну. А її він ототожнює з весною. І не обов'язково квіти, глечики чи інші предмети, на його думку, повинні бути правильних конфігурацій, а портрети — схожими з моделями. Він досліджує на цьому художньому матеріалі співвідношення кольорів, їх контрастність, різку відмінність в яскравості предметів, наприклад, поєднання червоної із зеленою, чорною, темно-коричневою та іншими фарбами, гостро виражену протилежність і через них передає свій настрій або задуманий філософський смисл. Головне для нього — внутрішня енергія, гармонія, пристрась. Дивився в очі зображеним людям чи на автопортрет художника і розуміє їхній стан у мить, зафіксовану на полотні. Мустафа вважає, що художник, немов лікар, знає проблеми людини зсередини і показує як її силу і красу, так і недоліки. Він вірить, що за допомогою пензля можна виликати від туги, зневіри, злості, розпачу. Помітив, що люди виглядають іноді втомленими, а подивляться на його картини і немов поштовх з'являється в них робити щось своє.

Присутні на відкритті виставки кримські художники та мистецтвознавці відзначили М. Муртазаєва як послідовника постімпресіо-

нізму, його умовну манеру письма технікою широкого мазка сухим пензлем. Своєрідний колорит його картин, за словами художника-постановника Кримськотатарського академічного музично-драматичного театру Алі Бекірова, створений у стилі сезаннівських кольорових співвідношень.

— На картинах немає зайвих деталей, — говорить художник Ісмет Шейх-Заде. — Мустафа відсікає все другорядне, концентруючись на головному в їх змісті. І чим більшим арсеналом художніх засобів він оволодіє, тим вільнішим буде в своїй творчості.

Захоплюючись Анрі Матіссом, Полем Сезанном, Ваном Гогом, Мустафа прагне поєднати європейський стиль з близькими йому східними мотивами, щоб передати на полотні свої думки про те, як жити без удаваності, облуди, не засліплювати один одного речами, вивчати інші мови, культури, і краса допоможе змінити кожного на краще.

— Я люблю весь світ, — промовляє він. — І хочу, щоб кожна моя картина виглядала, як персидський килим.

Щоб ця східна казка здійснилася, Мустафа пише вірші, чудово співає і малює. Картин в його колекції вже більше двохсот, однак він не продає їх, а накопичує для майбутнього власного музею. Його найбільше бажання — збудувати свою художню майстерню. Для цього йому потрібно, як він сам сказав, ще трошки попрацювати.

Друзі з Асоціації молодих кримськотатарських художників побажали йому здійснення цієї мрії та професійного зростання. А заступник Постійного Представника Президента України в АРК

Ібраїм Мамутов, привітавши митця з персональною виставкою, назвав його життєвий шлях прикладом сили волі та духу в самореалізації, розвитку свого таланту.

Влітку М. Муртазаєв заробляє, малюючи олівцем на папері портрети відпочивальників на набережній Алушти. А ще розмальовує морські камінці різноманітними пейзажами та візерунками. Людям подобаються.

Йому немов відкрилася друга точка зору на навколишній світ, і він із задоволенням сідає за мольберт у затишному дворикову будинку, куди долітають звуки морського прибою. Вони надихають, додають бажання творити.

Валентина НАСТІНА

СПОРТ

ОЛІМПІАДА-2012: ЧОТИРНАДЦЯТИ...

XXX Літні Олімпійські ігри 2012 року в Лондоні завершилися. Українські олімпійці виграли 20 медалей (6 золотих, 5 срібних, 9 бронзових), а Україна посіла 14 загальнокомандне місце (з 204) в медальному залуку. Перше місце дісталось збірній США (104 медалі), друге — Китаю (87 нагород), третє — господарі Ігор — Великобританії (64 медалі). Збірна Росії, яка виступила краще, ніж чотири роки тому в Пекіні, стала четвертою з 24 золотими медалями, хоча за загальною кількістю нагород у неї третій результат — 82.

Найбільше медалей для України виграли боксери, які стали найкращими на Олімпіаді-2012. Чемпіонами стали Олександр Усик та Василь Ломаченко. Останній виграв другу поспіль Олімпіаду, причому в двох різних вагових категоріях (зараз — 60 кг, в 2008 — 57 кг). Срібним призером Ігор став Денис Беринчик — улюбленець лондонської публіки за видовищність боїв і виконання на ринзі гопака після кожної перемоги. Бронзові нагороди завоювали Олександр Гвоздик і Тарас Шелестюк.

Чудово виступили наші спортсмени у веслуванні на байдарках і каное. Юрій Чебан та Інна Осипенко-Радомська на двох виграли три медалі. Чебан став олімпійським чемпіоном на каное-одиночці, а Осипенко-Радомська завоювала два срібла на байдарці на дистанціях 200 і 500 метрів. Відзначимо, що тепер в колекції українця є повний комплект олімпійських нагород — бронза Афін, золото Пекіна і два срібла Лондона. В академічному веслуванні українці також були в лідерах. Жіноча парна четвірка стала кращою на Олімпіаді-2012, вигравши перше золото в цій дисципліні за роки незалежності України.

Три медалі виграли і представники легкої атлетики, ось тільки такий результат зник не повертається назвати видатним, враховуючи кількість легкоатлетів, що поїхали на Ігри, — понад 70. Несподіваною стала срібна нагорода Олександра П'ятницького в змаганнях з метання списа. Від Ольги Саладухи чекали золота в потрійному стрибку, але вона стала лише третьою. Досить прогнозовано третє місце посіли українці в естафеті 4x100 метрів.

Знову підтвердили свій високий клас українські фехтувальники. Яна Шемякіна стала олімпійською чемпіонкою в індивідуальних змаганнях шпажисток, а Ольга Харлан до золотої нагороди Пекіна додала бронзову медаль Лондона.

За стрілецьку команду довелося віддуватися олімпійській чемпіонці Афін Олені Костевич. Українка, яка невдало виступила чотири роки тому в Пекіні, цього разу виграє дві бронзові медалі в стрільбі з пневматичного пістолета.

Команду важкоатлетів вже під час Олімпіади скосила епідемія травм, і три наші спортсмени не змогли взяти участь у змаганнях. Тим не менше, без медалей українці не залишилися. Олексій Торохтій став олімпійським чемпіоном у ваговій категорії до 105 кг, а Юлія Калина з особистим рекордом виграє бронзу.

Українські гімнасти гідно виступили на Олімпійських іграх і навіть виграли бронзову медаль у командних змаганнях, що правда, в призерках пробули всього півгодини. Японська сторона подала протест, і в результаті після перерахунку очок українці стали четвертими. І все ж в індивідуальних змаганнях Ігор Радівілов зумів піднятися на п'єдестал пошани, ставши третім у змаганнях з опорного стрибка.

Абсолютно провальним став виступ на Олімпіаді-2012 українських дзюдоїстів і борців греко-римського стилю. Жоден з них не зумів дійти навіть до півфіналу. Близькі до невдачі були і «вільники», але в останній день змагання Валерій Андрійцев несподівано для багатьох виграє срібну медаль у категорії до 96 кг, перемігши по черзі на шляху до фіналу бронзового призера Пекіна та чинного чемпіона світу.

Нічим не запам'яталися українські плавці. Лише двоє з них змогли поліпшити свої особисті рекорди, але при цьому так ніхто жодного разу і не взяв участь у фінальних запливах. Тренери кажуть, що на медалі в Лондоні особливо і не розраховували: готують команду з прицілом на Олімпіаду-2016 в Ріо-де-Жанейро...

www.liga.net

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театральний концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com